

**OBRAZ MATKI BOŻEJ
ŚNIEŻNEJ
KRÓLOWEJ RODZIN**

z Kolegiaty w Jarosławiu

**OBRAZ MATKI BOŻEJ
ŚNIEŻNEJ
KRÓLOWEJ RODZIN
z Kolegiaty w Jarosławiu**

Inga Platowska-Sapetowa

Jarosław – Łańcut 2012

Korekta literacka tekstu
Jadwiga Dyr

Projekt okładki
ks. mgr Bartosz Rajnowski

Wydawca:
Parafia Bożego Ciała w Jarosławiu
Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze
im. ks. Piotra Skargi
37-500 Jarosław, Plac ks. Piotra Skargi 2

Tel.: 16 678 66 94; fax.: 16 678 26 74

Druk: TECHGRAF Łańcut

*W Roku Księdza Piotra Skargi
w 150 rocznicę cudownego ocalenia Obrazu
Matki Bożej Śnieżnej – Królowej Rodzin
z pożogi ognia*

PRZEDMOWA

Publikacja Ingi Platowskiej-Sapetowej, dotycząca obrazu Matki Bożej Śnieżnej w Kolegiacie jarosławskiej, ma charakter popularnonaukowy. Monografia poświęcona jest historii najcenniejszego i najstarszego wizerunku w Kolegiacie pw. Bożego Ciała w Jarosławiu, który otaczano kultem przez cztery stulecia, a jako dzieło sztuki wpisuje się w kulturowe dziedzictwo Miasta.

Tuż obok pięknej Starówki jarosławskiej znajduje się poklasztorny kompleks renesansowej zabudowy przy Placu ks. Piotra Skargi. Obejmuje on obiekt sakralny – pojezuicki kościół Bożego Ciała – obecnie Kolegiata jarosławska, budynki kolegium i konwentu jezuickiego. Te obiekty architektoniczne stanowią cenny zabytek. Ich wartość kulturowa wzrosła wraz z przeprowadzonymi szeroko zakrojonymi i dogłębnymi pracami renowacyjnymi i konserwatorskimi, dzięki którym stają się one szczególnie atrakcją turystyczną Miasta. Jarosław z odrestaurowaną renesansową starówką stanowi niewątpliwą osobliwość kulturową jako obiekt urbanistyczny. Integralnym elementem kultowym i kulturowym jest wspomniany obraz Matki Bożej Śnieżnej we wnętrzu Kolegiaty jarosławskiej, zabytek malarstwa późnorenesansowego.

Wydanie niniejszej publikacji podyktowane było brakiem opracowania, które wyjaśniłoby genezę powstania wizerunku i ukazałoby jego drogę do jezuickiej świątyni w Jarosławiu. Studium powyższe, przygotowane przez znakomitego eksperta w zakresie historii sztuki, p. Inęę Platowską-Sapetową, jest opracowaniem fachowym, a jednocześnie przystępnym w odbiorze. Ma wielką szansę na spopularyzowanie wizerunku sprowadzonego przez jezuitów do Jarosławia w końcu XVI w., posiadającego swoiste walory artystyczne, historyczne i kultowe.

Na całość dzieła składa się kilka części – napisanych zwięźle, co zapewne zachęci do lektury. Po wprowadzeniu opartym w dużej mierze o mariologiczne nauczanie bł. Jana Pawła II, p. Inga Platowska-Sapetowa prezentuje krótką historię Kolegiaty pw. Bożego Ciała i obrazu Matki Bożej Śnieżnej. W dalszej części monografii dokonuje analizy stylistyczno-porównawczej oraz interpretacji ideowej wizerunku. Zapoznaje też Czytelnika z pracami konserwatorskimi, którym obraz poddawano w przeszłości. Interesująco prezentuje się ta część publikacji, która stanowi analizę porównawczą jarosławskiego obrazu z innymi, znanymi wizerunkami Matki Bożej Śnieżnej.

Zamieszczony w tekście materiał ikonograficzny w postaci licznych, związanych głównie z obrazem Matki Bożej i z Kolegiatą jarosławską fotografii, stanowi znakomite uzupełnienie całości.

Wydawcą monografii jest Parafia Rzymskokatolicka pw. Bożego Ciała przy Kolegiacie w Jarosławiu.

wiu, wspólnie ze Stowarzyszeniem Kulturalno–Wychowawczym im. ks. Piotra Skargi.

Opracowanie powstało z okazji przypadającej w 2012 roku, 150. rocznicy uratowania z pożaru świątyni obrazu Matki Bożej Śnieżnej oraz 400-setnej rocznicy śmierci, związanego z Jarosławiem, ks. Piotra Skargi.

Rzeszów, dnia 30 marca 2012 r.
Ks. dr hab. prof. UR Stanisław Nabywaniec

WSTĘP

Kolegiata pw. Bożego Ciała, dawny kościół Jezuitów, jest miejscem kultu Matki Boskiej Śnieżnej Królowej Rodzin. W tym wymiarze, jest kontynuatorką tradycji maryjnej rozwijającej się zarówno w świątyni jezuickiej, jak też w pierwszej jarosławskiej Kolegiacie Wszystkich Świętych. W tejże Kolegiacie, od 1624 roku, istniało bractwo różańcowe, skupione wokół Matki Bożej Różańcowej, a kult tego wizerunku trwał do tragicznego końca świątyni w 1804 roku. Był to obraz w typie Matki Bożej Śnieżnej, o którym pisano [...] uznawany za łaskawy i czczony od dawna. Podobnie można napisać o obrazie z ołtarza głównego w Kolegiacie Bożego Ciała – czczony od dawna [...]. Według ustaleń, wizerunek ten jest starszy od tegoż kościoła, sprowadzono go z Rzymu, zanim wzniesiono jego mury.

W Jarosławiu były i są jeszcze inne obrazy Matki Bożej Śnieżnej. Ich wielość świadczy o powszechności kultu tego wizerunku w naszym mieście, którego pierwowzór *Salus Populi Romani* jako pierwszy w historii obrazów maryjnych był koronowany koronami papieskimi przez papieża Klementa VII w 1527 r.

Niniejsze opracowanie ma na celu przybliżenie genezy, historii i aspektów artystycznych wizerunku Matki Bożej z ołtarza głównego Kolegiaty pw. Bożego

Ciała. Mimo, że dotyczy konkretnego obrazu, w swoim uniwersalizmie opisuje wszystkie przedstawienia tego typu, gdyż mają wspólny pierwowzór.

Z punktu widzenia duszpasterskiego potrzebne było opracowanie, które odniesie się do powyższej problematyki. Podjęte przygotowania do koronacji wizerunku Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin zobowiązują też do opracowania jego dziejów. Zadanie to jest tym trudniejsze, że nie znany jest z imienia i nazwiska jego twórca, że nie znamy też dokładnej daty jego powstania i umieszczenia w świątyni. Dodatkową trudność stanowi istnienie drugiego, podobnego wizerunku znajdującego się obecnie w zakrystii, pochodzącego prawdopodobnie ze starej Kolegiaty. Postawienie jednoznacznej tezy utrudnia też przekaz, jakoby obraz znajdujący się w Kolegiacie Wszystkich Świętych, otaczany tam żywym kultem przez wiernych, jest teraz przygotowywany do koronacji.

Próby odpowiedzi na powyższe pytania i zagadnienia podjęła się Pani Inga Sapetowa-Platowska, powszechnie znany i ceniony autorytet w dziedzinie historii sztuki, za co jej serdecznie dziękuję. Rzucone przez nią światło na dzieje naszego wizerunku jest ciekawe i odkrywcze. Mam też nadzieję, że przyczyni się do rozpropagowania kultu Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin o tak bogatej i długiej historii.

Dziękuję też wszystkim którzy wspierali Autorkę w powstaniu tejże publikacji: ks. profesorowi Stanisławowi Nabywańcowi, za cenne wskazówki oraz słowo przedmowy, ojcu Benignusowi J. Wana-

towi OCD, za wspieranie Autorki we wszystkich pojawiających się wątpliwościach oraz tłumaczenie tekstów z języka łacińskiego. Równie serdecznie dziękuję Joannie Kociubie za czynne uczestnictwo w powstawaniu tego opracowania, od samego początku podjęcia tejże decyzji. Jadwidze Dyr dziękuję za korektę literacką tekstu, Tomaszowi Janikowi za pomoc w dotarciu do materiałów źródłowych. Podziękowanie kieruję także do autorów poszczególnych zdjęć, jak również do ks. Bartosza Rajnowskiego za przygotowanie okładki oraz bratu Józefowi za podjęcie redakcji technicznej.

Wyrażam nadzieję, że treść niniejszej książki przybliży nas nie tylko do uroczystej koronacji wizerunku Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin, ale także do Jej Osoby. Czego życzę wszystkim Czytelnikom.

Ks. Marian Bocho

WPROWADZENIE

W 1987 r., papież Jan Paweł II wydał encyklikę zatytułowaną *Redemptoris Mater* – o błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła. Powodem ogłoszenia encykliki była [...] bliska perspektywa roku 2000, który jako drugi milenijny jubileusz narodzin Jezusa Chrystusa, zwraca równocześnie wzrok naszej wiary w stronę jego ziemskiej Rodzicielki [...] do owej pielgrzymki wiary, w której [...]. Błogosławiona Dziewica szła naprzód... utrzymując wiernie swe zjednoczenie z Chrystusem. Owo wzorcze „przodowanie” odnosi się do samej wewnętrznej tajemnicy Kościoła, który widzi wypełnienie swej zbawczej misji, łącząc w sobie – podobnie jak Maryja – właściwości matki i dziewicy. [...] Jest Dziewicą, która nieskazitelnie i w czystości dochowuje wiary danej Oblubieńcowi i która staje się matką: rodzi bowiem do nowego i nieśmiertelnego życia syna z Ducha Świętego poczętego i z Boga zrodzonego [...]. Błogosławiona Dziewica Maryja w dalszym ciągu „przoduje” Ludowi Bożemu. Jej wyjątkowe pielgrzymowanie wiary wciąż staje się punktem odniesienia dla Kościoła, dla osób i wspólnot, dla ludów i narodów [...]. Jan Paweł II pisze dalej: Obecność Maryi znajduje za-

równy w naszych czasach, jak i w całych dziejach Kościoła wielorakie środki wyrazu [...]¹.

Autor encykliki, z czcią podkreślając przypadające właśnie 1200-lecie Soboru Powszechnego w Nicei z roku 787, omawia temat obrazów Bożej Rodzicielki w aspekcie ich kultu, które wraz z wizerunkami świętych, zyskały kanoniczne prawo obywatelstwa w Kościele. Jan Paweł II przedstawia różne formy ikonograficzne obrazów Matki Najświętszej czczonych w Kościele. Wśród nich wymienia Odigitrię (Hodigitrię, Hodegetrię) – postać spersonifikowanej Bogurodzicy w postaci alegorii [...] *Drogi, która wiedzie do Chrystusa i ukazuje Go ... Hodigitria zwykle bywa przedstawiana wraz z Synem, Dzieciątkiem Jezus w ramionach [...]².*

W jednej z dwu głównych wersji typu ikonograficznego Hodegetrii, w wersji Hodegetria – Panagia namalowana została nowożytna rzymska ikona Matki Bożej Śnieżnej, czczona w Kolegiacie pw. Bożego Ciała, dawnym kościele OO. Jezuitów pw. św. Jana³. Medytacje Wielkiego Papieża można odnieść do zagadnień kultu jarosławskiego obrazu Matki Bożej Śnieżnej. Jednym z aspektów tych medytacji,

¹ Jan Paweł II papież, błogosławiony, Encyklika *Redemptoris Mater. O Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu Pielgrzymującego Kościoła*, [Rzym 25 III 1987], (dalej RM).

² RM 33.

³ Według innego typu Hodegetrii namalowany jest obraz Matki Boskiej Częstochowskiej – relikwii narodu polskiego – wskazującej na Dzieciątka Jezus (siedzące na lewej ręce Maryi) – ręką prawą, na wysokości piersi, a także liczne bizantyńskie przedstawienia tego typu i liczne ich naśladownictwa w sztuce całej Europy, od wczesnego średniowiecza po czasy najnowsze.

a zarazem istotnym czynnikiem stymulującym ekspresję, odbiór i kult wizerunków Bożej Rodzicielki jest Jej piękno, emanujące z wielu obrazów, w tym też jarosławskiego⁴.

Spośród trzydziestu dziewięciu kategorii piękna wymienionych przez Władysława Tatarkiewicza w jego rozważaniach z zakresu estetyki⁵, zestawmy dla przykładu pięć z nich z pięcioma przedstawieniami Bożej Rodzicielki, znanymi z ośrodków Jej kultu, bądź ze zbiorów muzealnych. Z tego zestawu kategorii piękna autorstwa wybitnego polskiego teoretyka i historyka estetyki, najodpowiedniejszym określeniem dla piękna Matki Bożej Jasnogórskiej, (która jest przede wszystkim obiektem kultu i narodową relikwią)⁶ wydaje się być – uduchowienie oraz

⁴ To piękno wyrażające bogate treści ideowe, rozważał ks. M. Bocho w swym szkicu *Analiza ikonograficzna Obrazu Matki Bożej Śnieżnej*, WCK, R. 2(2007) Nr 11(14), s. 4-5.

⁵ W. Tatarkiewicz, *Piękno: dzieje pojęcia*, w: *O filozofii i sztuce*, Warszawa, 1986, s. 206-207.

⁶ M. Janocha (ks.), *Matka Boska Częstochowska*, w: *Ikony w Polsce*, Warszawa 2008, s. 86-87; *Jasnogórski ołtarz Królowej Polski*, red. J. Golonka ZP, Częstochowa 1991. Wyczerpującą literaturę przedmiotu do obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej podaje Z. Rozanow, *Zabytki sztuki Jasnej Góry*, Katowice 2009; historię, zwięzłą charakterystykę i omówienie treści ideowych obrazu zawiera artykuł tejże: *Ukryte treści symboliczne obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej*, „Plastyka i Wychowanie”, Nr 5(1991), w przygotowaniu do druku jest referat I. Platowskiej-Sapetowej i B.J. Wanata OCD: *Dwie najsłynniejsze Madonny polskie, Częstochowska i Ostrobramska* (cz. I., pióra Platowskiej-Sapetowej dotyczy interpretacji obrazu jasnogórskiego przez Ewę Śnieżyńską-Stolot), wygłoszony w listopadzie 2006 r. na Sesji Naukowej Stowarzyszenia Histo-

– dodajmy za trafnym sformułowaniem Romualda Biskupskiego⁷: wyciszony dramatyzm [...] który stanowi o niepowtarzalności [tego dzieła]. Dla obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej⁸ – najodpowiedniejszą kategorią piękna wydaje się być – głębia; dla posągu Madonny z Krużlowej⁹ – wdzięk; dla figury Matki Boskiej Rzeszowskiej¹⁰ – naturalność, a czynnikiem ekspresji – uśmiech przez łzy – [IPS]; dla rzymskiej

ryków Sztuki w Warszawie, zorganizowanej przez Zarząd Główny SHS pod hasłem: *Wielkie dzieła – wielkie interpretacje*.

⁷ R. Biskupski, *Ikony w zbiorach polskich*, Warszawa 1991, s. 26.

⁸ M. Kałamajska-Saeed, *Ostra Brama w Wilnie*, Warszawa 1990; *Wielkie dzieła...*, cz. 2, B.J. Wanat OCD, I. Platowska-Sapetowa, [na temat interpretacji obrazu pióra Marii Kałamajskiej-Saeed]; B.J. Wanat OCD, *Ostra Brama*, w: *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce, klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605-1975*, Kraków 1979, s. 286-289; tenże, *Zarys rozwoju kultu Matki Bożej Miłosierdzia z Ostrej Bramy*, Kraków 2003.

⁹ M. Kopffowa, *Madonna z Dzieciątkiem. Początek w. XV.*, w: *Sztuka w Krakowie w latach 1350-1550. Wystawa urządzona w sześćsetną rocznicę założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, katalog, Kraków, 1964, nr kat. 136, s. 134.

¹⁰ I. Sapetowa, *Matka Boska z Dzieciątkiem tzw. Rzeszowska*, w: *Encyklopedia Rzeszowa*, Rzeszów 2004, s. 305-308. (Opinię wydawniczą otrzymałam od prof. dr. hab. Jerzego Gądomskiego i mgr Heleny Małkiewiczówny z Instytutu Historii Sztuki UJ); I. Platowska-Sapetowa, *Gotycka figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem w sanktuarium OO. Bernardynów w Rzeszowie. Problematyka autorstwa i fundacji*. Tekst w druku przygotowany do książki pamiątkowej poświęconej pamięci ks. prof. Zdzisława Klisia w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu PJP II w Krakowie.

ikony *Salus Populi Romani*¹¹ – majestat oraz – widoczna w wyrazie twarzy pogłębiona kontemplacja, najpewniej [w intencji jej twórcy] – kontemplacja odnosząca się do posłannictwa Jej Boskiego Syna oraz woli współdziałania w realizacji Jego misji.

W licznych kopiach tego obrazu ten pogłębiony wyraz zanika. Odstępują one od głębi wyrazu oryginału dbając raczej, by słynne dzieło było nie tyle pełne dramatycznego piękna, ile po prostu ładne.

Wymienione wyżej określenia piękna nie są określeniami *sine qua non*; wiele innych jego odcieni można odnieść do tych znanych wizerunków Matki Bożej. Są to określenia subiektywne, wynikające z percepcji dominujących cech piękna w każdym z tych niepospolitych obiektów światowego dziedzictwa kulturowego¹².

Artystyczne przedstawienia, towarzyszące myślom o fizycznej i duchowej piękności Bożej Rodzi-

¹¹ P. Cellini, *La Madonna di S.Luca in S. Maria Maggiore*. Roma 1943; A. Martinelli, *Santa Maria Maggiore sull'Esquilino (nella tradizione, nella storia e nell'Arte)*. Roma 1975, s. 55. Podaję za: B.J. Wanat OCD, *Matka Boska Szkaplerzna w Czernej, Studium ikonograficzno-historyczne*, Kraków 1988, s. 44-49.

¹² Zagadnienie piękna w odniesieniu do Bożej Rodzicielki było przedmiotem nauczania papieskiego Pawła VI, por. tenże *Discorso ai partecipanti al VII Congresso Mariologico Internazionale e al XIV Congresso Mariano nell' Aula del Pontificio Ateneo*, Antonianum, Roma 16.V 1975; Jan Paweł II, *List do artystów*, n. 6, „L'Osservatore Romano. Wydanie polskie”, Nr 5-6(1999), s. 6. Te wątki papieskiego nauczania rozważa ks. dr Wacław Siwak. W. Siwak (ks.), *Matka Boża Śnieżna Królowa Rodzin z Jarosławskiej Kolegiaty*, Jarosław – Przemyśl 2011, s. 37-38.

cielki były zgodne z ideałami piękna obowiązującymi w epokach i na obszarach, w których powstawały.

Fot. 2. Matka Boże Śnieżna Królowa Rodzin w nastawie ołtarzowej

Godność i piękno Maryi jako *Matki Słowa Wcielonego* oddał też mistrzowsko, znakomitymi środkami malarskimi, szesnastowieczny anonimowy twórca jarosławskiego wizerunku, czczonego w Kolegiacie Bożego Ciała. Owe cechy Świętej Bożej Rodzicielki i dziś promieniają z tego obrazu, porywają serca Jej czcicieli, którzy dają tego świadectwa w różnych sytuacjach, dzieląc się swymi odczuciami m.in. pisząc podziękowania i prośby na cotygodniową nowennę.

Omawiany tu obraz ponad 400 lat jest czczony wśród jarosławskich rodzin, mimo klęsk kilku poza-

rów miasta i kościoła, mimo wielu zawieruch dziejowych. Trwa tu otaczany kultem i ratowany od zniszczenia staraniem kolejnych księży proboszczów i pracą konserwatorów dzieł sztuki. A Maryja, którą uobecnia, ociera łzy z oczu, wspiera chorych, hojnie udziela pocieszenia, patronuje zwycięstwom, oraz indywidualnym osiągnięciom i sukcesom życiowym.

Uczestnictwo Maryi w życiu jarosławskiej Parafii Bożego Ciała i w sprawach życiowych poszczególnych parafian jest pieczołowicie dokumentowane w księdze łask wprowadzonej z dniem pierwszego odpustu Matki Bożej Śnieżnej 5.08.2007 r. oraz w księdze wotów założonej 31.12.2006 r. w Święto Świętej Rodziny ¹³.

Papież Jan Paweł II na kartach encykliki *Redemptoris Mater* pisze: [...] *Maryja przodowała, stając się pierwowzorem Kościoła, w porządku wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem*¹⁴. *Wszystko to [...] dokonuje się w wielkim dziejowym procesie – niejako w drodze jako „dzieje dusz”. Równocześnie jednak są to dzieje ludzi, poddanych na tej ziemi przemijaniu, objętych wymiarem historii [...]*¹⁵.

¹³ Wypisy z parafialnej *Księgi Łask* publikuje ks. W. Siwak. W. Siwak (ks.), *Matka Boża Śnieżna...*, s. 96-105.

¹⁴ RM, Wprowadzenie, 5.

¹⁵ RM, Wprowadzenie, 6.

HISTORIA KOLEGIATY PW. BOŻEGO CIAŁA I OBRAZU MATKI BOŻEJ ŚNIEŻNEJ

Kościół farny Bożego Ciała, dawniej jezuicki pod wezwaniem Św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty, wzniesiony został jako fundacja na rzecz sprowadzonych do Jarosławia jezuitów przez Zofię z Odrowążów Tarnowską i drugiego jej męża, Jana ze Sztembergu Kostkę, przy zaangażowaniu ks. Piotra Skargi (*1536 +1612), który współpracował przy realizacji jarosławskiej fundacji, jako przedstawiciel rezydującego w Rzymie generała zakonu, Franciszka Borgiasza¹⁶.

Świątynię wzniesiono w latach 1582-1594 na planie krzyża łacińskiego, z krótką nawą główną, transeptem i z półokrągłą absydą. Na początku wieku XVII – w latach 1616-1624 została rozbudowana i powiększona o dwie boczne kaplice kopułowe, a w latach 1625-1628 o kruchnę wzdłuż zachodniej elewacji. Kościół połączony był z przyległym doń, czworobocznym kolegium jezuickim. Świątynia trzykrotnie ulegała pożarom: w latach 1600, 1625 i 1862, po których była remontowana i częściowo przebudowana.

¹⁶ Por.: W. Zaleski SDB, *Św. Franciszek Borgiasz*, w: *Święci na każdy dzień*, Warszawa 1989, s. 585-588.

wywana¹⁷. Po kasacie jezuitów w roku 1773, władze austriackie umieściły we wnętrzu magazyn wojskowy. Od 1804 roku, po katastrofie budowlanej i zamknięciu Kolegiaty pw. Wszystkich Świętych, została ona przeznaczona na kościół parafialny, nadano mu wówczas nowe wezwanie – Bożego Ciała. Kościół został uhonorowany tytułem Kolegiaty w 1975 r.¹⁸

Na cokółach rozczłonkowujących mur ogrodzeniowy kościoła od południa, ustawionych jest 12 posągów świętych, kopii rzeźb z lat 1730-1732 dłuta Tomasza Huttera, m.in. św. Wojciecha, Stanisława i Kazimierza – świętych polskich, patronów Polski i Litwy, dwu świętych Janów – Chrzciciela i Ewangelisty, patronów świątyni oraz siedmiu świętych jezuickich¹⁹.

Obraz Matki Bożej Śnieżnej pojawił się w Jarosławiu pomiędzy rokiem 1573, kiedy to przybyli do Jarosławia za zezwoleniem generała zakonu pierwsi zakonnicy²⁰, a rokiem 1593. Z tego bowiem roku pochodzi pierwsza wzmianka źródłowa potwierdzająca jego obecność w świątyni. Zawarta jest ona w najstarszym znanym *Katalogu czyli Inwenta-*

¹⁷ J. Paszenda, *Kościół św. Jana w Jarosławiu w wiekach XVII i XVIII*, BHS, R. 33(1971), nr 4, s. 335, 336.

¹⁸ Z. Głowacki (ks.), *Kapituła kolegiacka w Jarosławiu 1523-1800. Studium prawnohistoryczne*, Przemyśl 2004, s. 12

¹⁹ J. Paszenda, *Kościół św. Jana...*, s. 341.

²⁰ J. Paszenda, *Dzieje fundacji i budowy kościoła św. Jana w Jarosławiu 1568-1598*, BHS, R.33(1971), nr 1, s. 4.

*rze Kościoła S. Jana Ojców Towarzystwa Jezusowego w Jarosławiu. Rok 1593 r.*²¹

W tymże inwentarzu, w dziale *Obrazów malowanych, w drewnianych ramach*, zawierającym trzynaście pozycji, na trzecim miejscu, po dwu obrazach o tematyce chrystologicznej (pierwszeństwo zgodne z charyzmatem Zakonu), – wymieniony jest wydłużony obraz Dziewicy Matki z Dzieciątkiem Jezus na lewej ręce – „Oblonga Virginis Matris cum Christo puero in manu sinistra”. Nie ma powodu wątpić, że wzmianka ta dotyczy obrazu Matki Boskiej Śnieżnej, wydłużonego, bo ukazującego Matkę Boską w ujęciu do miejsca poniżej kolan, trzymającą Dzieciątko Jezus na lewej ręce²². Jest to jedyny obraz Matki Bożej osadzony w ramach, wymieniony w tymże inwentarzu. Już wówczas otoczony był kultem. Świadczy o tym obecność w skarbcu dwu srebrnych koron wysadzanych drogimi kamieniami, większej i mniejszej, niewątpliwie należących do wymienionego tu wizerunku Matki Bożej i Dzieciątka. Korony opisano w dziale inwentarza poświęconego wyrobom ze srebra. W 1595 roku, dla obrazu Matki Bożej Śnieżnej, staraniem i na koszt Jana Świątosław-

²¹ *CATALOGUS Seu Inuentarium Supellectibus Ecclesiae S. Joannis PP Societatibus Jesu Jaroslau. Anno 1593 CATALOGUS RERUM OMNIUM Templi Jaroslaiensis Societatis Jesu A. 1593.* Inwentarz w posiadaniu Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich, Akta Miasta Jarosławia, AmJ-71.

²² Wydłużony był też pierwotnie rzymski obraz *Salus Populi Romani*, wtórnie ucięty dołem po uszkodzeniu w czasie pożaru. Zachowała się jego kopia w pierwotnej postaci w malowidle freskowym na filarze kościoła S. Maria Antiqua w Rzymie. Por. B.J. Wanat OCD, *Matka Boska Szkaplerzna...*, s. 45.

skiego, referendarza koronnego, wzniesiono piękny, drogocenny, alabastrowy ołtarz w Kaplicy Matki Bożej w lewym ramieniu transeptu²³.

W czasie pobytu jezuitów w Jarosławiu i sprawowania przez nich opieki nad własnym kościołem oraz otaczanym kultem obrazem, kościół ten dwukrotnie płonął w latach 1600 i 1625, w czasie wielkich pożarów miasta²⁴. Z obydwu tych klęsk żywiołowych obraz ocalał, cieszył się kultem, a do cudownego wizerunku zanoszono intencje, nawet będąc z dala od świątyni. Świadczy o tym źródło archiwalne z rzymskiego archiwum jezuitów²⁵. Jest to wzmianka z 1756 roku, przechowywana w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego, znana z fotokopii znajdującej się w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, o treści: [...] *Historię Kolegium św. Jana w Jarosławiu zaczęliśmy pisać z pomocą świętych i zakończyliśmy dzięki ich łasce. Bez wątpienia jeden z naszych wiernych wyprosił łaskę uzdrowienia przed ikoną Bogarodzicy Dziewicy, którą otrzymał święty Borgiasz dla naszego kolegium. Tenże jednemu z naszych wyznał z pełnym przekonaniem, że Królowa Nieba w tym obrazie jaśniej łaskawością. Tenże zaświadczył, że gdy znajdował się w beznadziejnej sytuacji życia i gdy został umocniony*

²³ J. Paszenda, *Dzieje fundacji...*, s. 10.

²⁴ J. Paszenda, *Kościół św. Jana ...*, s. 335-336.

²⁵ Archiwum Rzymskie Towarzystwa Jezusowego, nr ARSI, Pol. 87 s. 18, znana mi fotokopia znajduje się w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, t. 177. Tłumaczenie z języka łacińskiego B.J. Wanat OCD, za które proszę Go o przyjęcie podziękowania.

na drogą wieczności Sakramentami i w ostatniej chwili zwrócił się umysłem do Matki Bożej Większej na obrazie w naszej świątyni, w krótkim czasie otrzymał łaskę zdrowia, za którą to łaskę przybył do świątyni z podziękowaniem, złożył wotum i świadectwo o otrzymanej łasce. [W tłumaczeniu z łaciny B. Wanata]

Nie zachowały się rejestry łask i cudów z okresu jezuickiego, dlatego też to świadectwo jest niezwykle ważne.

Po zniesieniu jezuitów dekretem papieża Klemensa XIV w 1773 roku, świątynia opustoszała, a w jej wnętrzu zlokalizowano magazyn wojskowy, ocalały jednak ołtarze i obrazy, ograbione z drogocennych ozdób i wotów.

Kiedy w 1804 roku przywrócono obiekt do kultu i przeniesiono doń parafię, powrócił kult obrazu z ołtarza w Kaplicy Matki Bożej. Inwentarz kościelny z 1856 r. wymienia ołtarz Matki Boskiej z obrazem Maryi w bocznej, lewej nawie kościoła²⁶.

Nocą 13 maja 1862 roku pożar strawił wnętrze kościoła. Ksiądz Jakub Makara tak pisze o tym wydarzeniu²⁷: [...] *Z pożaru ocalała tylko zakrystia i skarbiec, ornaty i inne przybory schowane w Sali za skarbcem. Jeden tylko obraz Matki Boskiej wydarto z ołtarza [...] Ołtarz Matki Boskiej, zrobiony z alabastru brudnego, pięknie rzeźbiony i kosztowny przepalił się i rozsypał. Cudem wyratowano z ognia*

²⁶ M. Orłowicz, Jarosław jego przeszłość i zabytki, Lwów – Warszawa, 1921, s. 98.

²⁷ J. Makara, *Parafia łacińska w Jarosławiu*, Jarosław 1950, s. 385, 391.

tylko obraz Matki Boskiej trzymającej Dzieciątka Jezus na ręce, malowany na czerwonym aksamicie, w sukience miedzianej pozlacanej wraz z ramą.

Ocalony obraz przeniesiono do kruchty i umieszczono w prowizorycznym ołtarzu, przy którym przez dziewiętnaście miesięcy odprawiano nabożeństwo. W dniu ponownego poświęcenia kościoła – 20 grudnia 1863 r., [...] został zdjęty ze ściany w kruchcie, w procesji w asystencji bractwa różańcowego niesiony przez panny różańcowe poprzez Santissimum, które z kruchty do kościoła wniósł celebrans, odprowadzony został na swoje dawne miejsce, gdzie dziś znowu wisi nad mensą murowaną, na której się odprawiają msze św. [...] pisał w inwentarzu kościoła w 1864 r., ks. Antoni Żelazny²⁸. W 1868 roku zbudowano nowy ołtarz drewniany o wysokości 10 m i szerokości 5 m i ustawiono go w miejscu spalonego, alabastrowego ołtarza w Kaplicy Matki Bożej. Według zapisów w inwentarzu z 1872 r., jego fundatorem był ks. Tomasz Olexiński²⁹, ówczesny proboszcz.

Fakt cudownego uratowania obrazu z pożaru kościoła, odprawianie przed nim nabożeństw przez ponad półtora roku – jako głównym obrazem świątyni, wpłynęło w wielkim stopniu na intensywność kultu wizerunku Matki Bożej Śnieżnej, czego pamiątką jest zespół srebrnych wotów³⁰.

²⁸ Tamże, s. 391;

²⁹ Tamże, s. 581;

³⁰ J. Kociuba, *Z historii kultu Matki Bożej Śnieżnej. Wota w kolegiacie pw. Bożego Ciała w Jarosławiu*, WCK, R. 3(2008), nr 9, s. 13-15; tamże, *Z historii kultu Matki Bożej Śnieżnej. Wota zbiorowe poświęcone Matce Bożej w kolegiacie pw. Bożego Ciała*

Znaczenie obrazu doceniali kolejni proboszczowie parafii. W 1976 roku ówczesny proboszcz, ks. Bronisław Fila postanowił przenieść obraz z kaplicy bocznej i umieścić go w ołtarzu głównym. Przed okazaniem go wiernym, przeprowadzono z jego inicjatywy konserwację, która miała przywrócić piękno wizerunku. Działania te można prześledzić w ogłoszeniach parafialnych z maja i czerwca 1976 r.:

9.05.1976 r.³¹

Dziś składka przeznaczona na koszt konserwacji i odnowienia starego obrazu, zniszczonego, ale bardzo cennego, obrazu Matki Bożej Różańcowej. Obraz ten w czasie pożaru nie spłonął, ale opaliły się boki obrazu. Był on bardzo czczony przez jarosławian i codziennie paliły się przed nim świece, na co była specjalna fundacja. Obecnie podjęte były kosztowne prace nad obrazem z XVI wieku. Również trwają prace przy metalowej sukni Matki Bożej, która była na obrazie. Są ślady dużych zniszczeń po pożarze. O ile ktoś może ofiarować jakąś srebrną monetę czy inny przedmiot srebrny czy złoty na cele odnowienia obrazu Matki Bożej z kolegiaty, która istniała od roku 1523, niech zgłosi się do kogoś z księży wikarych. Prace przy obrazie po-

w Jarosławiu, WCK, R. 4(2009), nr 5, s. 20-22. Fotografie tej autorki do powyższych prac, przedstawiające dziewiętnastowieczne wota ofiarowane M. B. Śnieżnej, reprodukuje ks. W. Siwak, *Matka Boża...*, s. 90.

³¹ *Ogłoszenia z dnia 9.05.1976*, w: Księga ogłoszeń parafialnych, rkps arch. APJ.

suwają się naprzód. Jest to bardzo cenny obraz naszej świątyni.

23.05.1976 r.³²

Serdecznie dziękujemy za ofiary na konserwację i odnowienie obrazu Matki Bożej, bardzo cennego i zabytkowego.

6.06. 1976 r.³³

Dziś składka jest przeznaczona na prace konserwatorskie w naszym kościele, a szczególnie na odnowienie obrazu Matki Boskiej, który znajduje się w głównym ołtarzu. Jest to obraz z dawnej Kolegiaty, gdzie był czczony przez wiernych przez kilka wieków.

11.07.1976 r.³⁴

5 rocznica Nawiedzenia [Kolegiaty jarosławskiej przez Matkę Bożą Częstochowską].

Pięć lat temu, 11 lipca przy bardzo sprzyjającej pogodzie, odbyło się u nas w Jarosławiu zakończenie Nawiedzenia Matki Bożej w diecezji przemyskiej z udziałem ks. Prymasa kardynała Wyszyńskiego, ks. kardynała Wojtyły i księży biskupów z całej Polski. Dziś po raz pierwszy możemy podziwiać bardzo piękny obraz Matki Bożej z dawnej Kolegiaty, odnawiany długo i bardzo troskliwie przez konserwatorów. Obraz bardzo cenny i wartościowy został umieszczony tak w ołtarzu, że

³² *Ogłoszenia z dnia 23.05.1976, w: Księga ogłoszeń parafialnych, rkps arch. APJ.*

³³ *Ogłoszenia z dnia 6.06.1976, w: Księga ogłoszeń parafialnych, rkps arch. APJ.*

³⁴ *Ogłoszenia z dnia 11.07.1976, w: Księga ogłoszeń parafialnych, rkps arch. APJ.*

możemy widzieć sam obraz, a także można zobaczyć obraz z suknią złożoną i koronami. W tym celu mamy mechanizm do odstonięcia samego obrazu, który podziwiają znawcy sztuki. Nadto cały obraz z sukienkami i koronami będzie zasłaniany innym obrazem [...].

Zacytowane wyżej fragmenty ogłoszeń duszpasterskich ks. B. Fili zawierają wyniki jego badań nad przeszłością życia duchowego parafii Bożego Ciała w Jarosławiu, rozwijającego się w oparciu o cześć i miłość do Matki Bożej Śnieżnej. Są wyrazem jego pracy duszpasterskiej wynikającej z troski o kontynuację tego życia duchowego przez kult zabytkowego obrazu, dziedzictwa kulturowego i religijnego parafii i miasta.

Informacje ks. B. Fili o pochodzeniu obrazu Matki Bożej z dawnej Kolegiaty Wszystkich Świętych, sformułowane zostały w oparciu o ówczesny stan wiedzy na temat historii tego obrazu. Aktualnie, z dużą dozą prawdopodobieństwa możemy twierdzić, że jest on obecny nieprzerwanie od XVI wieku, do dnia dzisiejszego w naszym kościele. Pogląd ks. Fili jest słuszny w zakresie kultu Matki Bożej Śnieżnej i zbieżny ze zdaniem obecnego proboszcza jarosławskiej Kolegiaty: [...] *Ostatecznie jednak w obecnej dobie może nie jest tak istotne, aby dowieść, który z obrazów gdzie wcześniej się znajdował i odbierał cześć. To raczej dowód, jak mocny był kult obrazu Matki Bożej Śnieżnej, świadczy o jego bogactwie i powszechności*³⁵.

³⁵ W. Siwak, *Matka Boża ...*, s. 109.

Obraz w ołtarzu głównym parafianie ujrzeli dnia 11 lipca 1976 r.³⁶. Data ta nie była przypadkowa, lecz zbiegła się z uroczystymi obchodami piątej rocznicy nawiedzenia Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji przemyskiej. Wotum wdzięczności za nawiedzenie była renowacja wizerunku i przeniesienie go do ołtarza głównego.

Po księdzu B. Fili, szerzeniem i utrwalaniem kultu obrazu przejęli jego następcy: ks. Aleksander Kustra, proboszcz w latach 1986-2006, m.in. inicjator wydania kalendarza propagującego kult wizerunku Maryi³⁷, a zwłaszcza ks. Marian Bocho, rozwijający nowe formy pracy na tym polu, ofiarny animator apostołstwa duchownych i świeckich zmierzającego do rozwoju kultu Matki Bożej Śnieżnej.

Jednym z pierwszych podjętych przez niego działań było złożenie prośby do abpa Józefa Michalika, Metropolity Przemyskiego o możliwość wyrażania czci Matce Bożej jako Królowej Rodzin i pozwolenie przeniesienia odpustu Porcjunkuli w parafii na dzień 5 sierpnia (w dniu wspomnienia Matki Bożej Śnieżnej)³⁸.

³⁶ Tamże, s. 45.

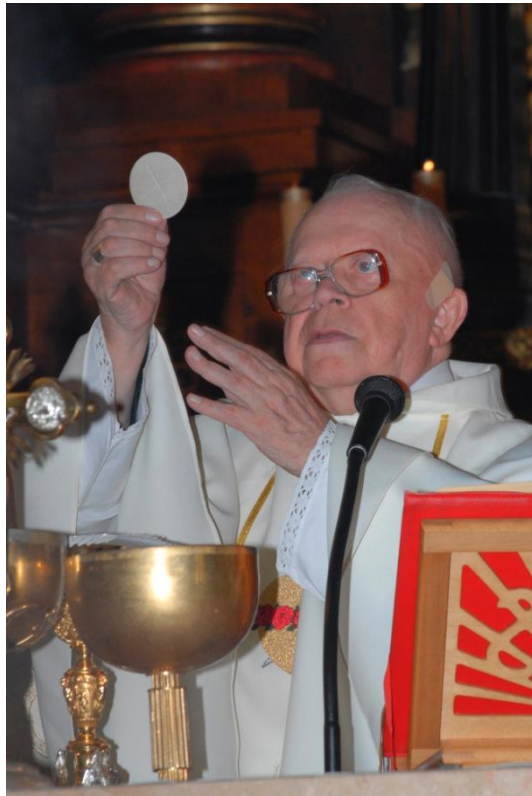
³⁷ Por. M. Kmiec, *Kalendarium z dziejów obrazu Matki Bożej Śnieżnej w Jarosławskiej Kolegiacie*, WCK R. 2(2007), nr 7(10), s. 3. Autor pisze m.in.: *Ks. prałat Aleksander Kustra... Wydając kalendarz w 1996 roku, umieścił czcigodny wizerunek z podpisem „Obraz Matki Bożej Śnieżnej w głównym ołtarzu”. Dzięki temu wizerunek Matki Bożej towarzyszył parafianom przez cały rok 1996, znajdując się w ich domach.*

³⁸ W. Siwak, *Matka Boża ...*, s. 73.

Fot. 3. Ksiądz Arcybiskup Metropolita Józef Michalik przemawiający w Kolegiacie Bożego Ciała podczas Święta Policji 2 sierpnia 2009 r.

Metropolita uznając za słuszne powyższe prośby, dekretem z dnia 26 czerwca 2007 r. obdarzył obraz tytułem Najświętszej Maryi Panny Królowej Rodzin i ustanowił odpust w dniu 5 sierpnia³⁹. Pierwszy odpust obchodzony był uroczyście pod przewodnictwem arcybiskupa seniora Ignacego Tokarczuka w dniu 5 sierpnia 2007 roku.

**Fot. 4. Pierwszy odpust Matki Bożej Śnieżnej w 2007 r.
pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Seniora
Ignacego Tokarczuka**

³⁹ Por. Aneks IV.

Przy ołtarzu Maryi trwa praca apostolska z młodzieżą i dorosłymi skupionych w różnych grupach parafialnych. Sprawowana jest uroczyście liturgia w święta maryjne, którą odprawiają miejscowi duszpasterze oraz zapraszani goście: biskupi i kapłani. Szczególnie uroczyście obchodzona jest uroczystość odpustowa 5 Sierpnia oraz Święto Świętej Rodziny z błogosławieństwem małżonków obchodzących swoje jubileusze.

Fot. 5. Ksiądz Biskup Adam Szal podczas uroczystości Świętej Rodziny 30 grudnia 2007 r.

Upowszechnianiu kultu obrazu służą też formy popularyzatorskie, w tym wydawany przez parafię miesięcznik „W Cieniu Kolegiaty”, a także wydanie dwu naukowych monografii z zakresu teologii, historii i historii sztuki. Najnowszymi osiągnięciami są prace konserwatorskie przy obrazie wykonane przez profesjonalnych konserwatorów. W celach upowszechniania wizerunku wykonywane są jego

kopie przez różnych artystów⁴⁰ a także oleodruki różnych rozmiarów.

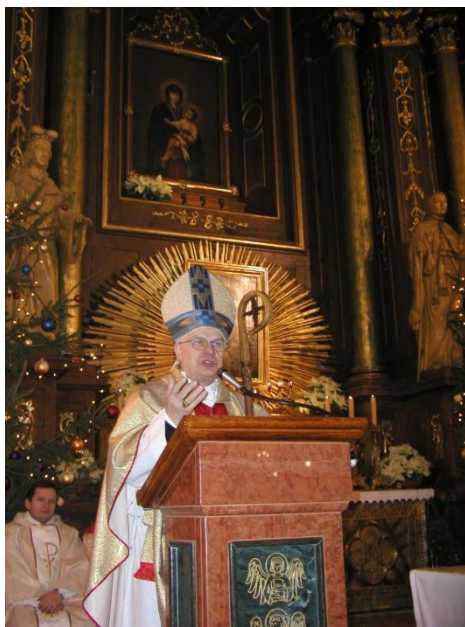
Fot. 6. Ksiądz Biskup Marian Rojek podczas uroczystości Świętej Rodziny 28 grudnia 2008 r.

W jarosławskiej Kolegiacie, w intencji koronacji cudownego wizerunku Matki Bożej Śnieżnej, jest odprawiana od 2007 r., w pierwsze środy miesiąca, pełna bogatych treści religijnych nowenna. Podczas tego nabożeństwa okolicznościowe kazania głoszą zapraszani kapłani związani z Kolegiatą. Posługę kaznodziejską podejmowali też duszpasterze miasta Jarosławia, przedstawiciele Jarosławskiej Kapituły Kolegiackiej oraz kustosze sanktuariów maryjnych. W ostatnich latach, motywem przewodnim kazań są wezwania z Litanii z obrzędu koronacji wizerunków Matki Bożej. Zakończeniem każdej nowenny jest Msza św. odprawiana w intencji składających podziękowania i prośby.

⁴⁰ M.in. kopię wykonała art. plast. konserwator dzieł sztuki Joanna Jasiewicz-Witczak.

Znajdują one odzwierciedlenie w parafialnej *Księżde łask i cudów*, gdzie są skrzętnie odnotowywane⁴¹.

Arcybiskup Józef Michalik, w kazaniu na uroczystość Świętej Rodziny w dniu 31 grudnia 2006 r., przypomniał powody starań o koronację cudownego wizerunku i określił podstawowe fundamenty Jej kultu. Jego wskazanie pasterskie brzmiało: [...] *Odkryjcie Ją na nowo, nie pozwólcie, żeby była na uboczu waszego życia, postawmy Ją w centrum obok Jezusa*⁴².

Fot. 7. Ksiądz Arcybiskup Metropolita Józef Michalik przemawiający w Kolegiacie Bożego Ciała podczas uroczystości Świętej Rodziny 31 grudnia 2006 r.

⁴¹ W. Siwak, *Matka Boża ...*, s. 96.

⁴² W. Kenar (ks.), *Kazanie w Kolegiacie jarosławskiej na rozpoczęcie nowenny w intencji koronacji obrazu Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin*, WCK, R. 2(2007), nr 2(5), s. 6.

**MATKA BOŻA ŚNIEŻNA
OPIEKUNKA RODZIN
W JAROSŁAWSKIEJ KOLEGIACIE
BOŻEGO CIAŁA.
OPIS, ANALIZA
STYLISTYCZNO-PORÓWNAWCZA,
INTERPRETACJA IDEOWA**

Ojciec Albin Sroka OFM w swej publikacji o świątyniach Jarosławia, na początku charakterystyki naszego obrazu, pisze⁴³:

W głównym ołtarzu w Kolegiacie z zachwytem wpatrujemy się w obraz Matki Bożej Śnieżnej, pięknie tu eksponowany. Zastanówmy się pokrótce nad historią tego arcydzieła [...].

Istotnie arcydziełem jest jarosławski obraz Matki Bożej Śnieżnej Opiekunki Rodzin, ale waga tego przedstawienia nie polega tylko i wyłącznie na jego pięknie zewnętrznym. Jarosławska *Salus Populi Romani* stanowi reprezentacyjny wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem, malowany olejno na płótnie, o wymiarach 185 x 121,5 cm. O okazałości tego obrazu w dużym stopniu decyduje zastosowana formuła przedstawienia świętych postaci Matki i Syna.

⁴³ A. Sroka, *Świątynie Jarosławia*, Jarosław 1998, s. 110.

**Fot. 8. Twarz Matki Bożej Śnieżnej z Obrazu
w Kolegiacie jarosławskiej**

Matka Boża ukazana jest do miejsca poniżej kolan, w ciemnoczerwonej sukni, ułożonej w szerokie fałdy, otulona obszernym ciemnoniebieskim płaszczem na ugrowo-złocistej podszewce zarzuconym na głowę i ramiona. Syn Boży usadowiony w zgięciu Jej lewego łokcia, widoczny jest w całej swej jakby tronuującej, a jednak nie pozbawionej pewnej swobody ujęcia, postaci, ukazany *en trois quatre*. Uroczyście wyciąga przed siebie prawą rękę, wysuniętą z szerokiego rękawa tuniki, wykonując nią gest błogosławieństwa wyciągniętymi przed siebie dwoma palcami; lewa Jego dłoń przytrzymuje na wysokości piersi świętą księgę Dobrej Nowiny. Nad głowami Matki i Syna promieniają złocistoróżowe, o świetlistych barwach jutrzeńki, aureole z rozproszonego światła.

Obydwie święte postacie zwrócone są ku sobie, co wynika z doskonałości kompozycji, a w sferze treści ideowych obrazu podkreśla ich wzajemne zjednoczenie; brak jednak między nimi wzajemnej komunikacji wzrokowej, każde z nich bowiem w głębokiej relacji ze Stwórcą, pogrążone jest we własnych myślach, w rozważaniu swego świętego, dziejowego posłannictwa ściśle związanego z wiekuistym szczęściem wiernych. Dzieciątko wysokością swą stanowi ponad połowę wysokości Matki w Jej wyżej określonym ujęciu. W swej dziecięcej lecz okazałej, reprezentacyjnej postaci, wyraża głębokie treści wewnętrzne ze sfery idei teologicznych.

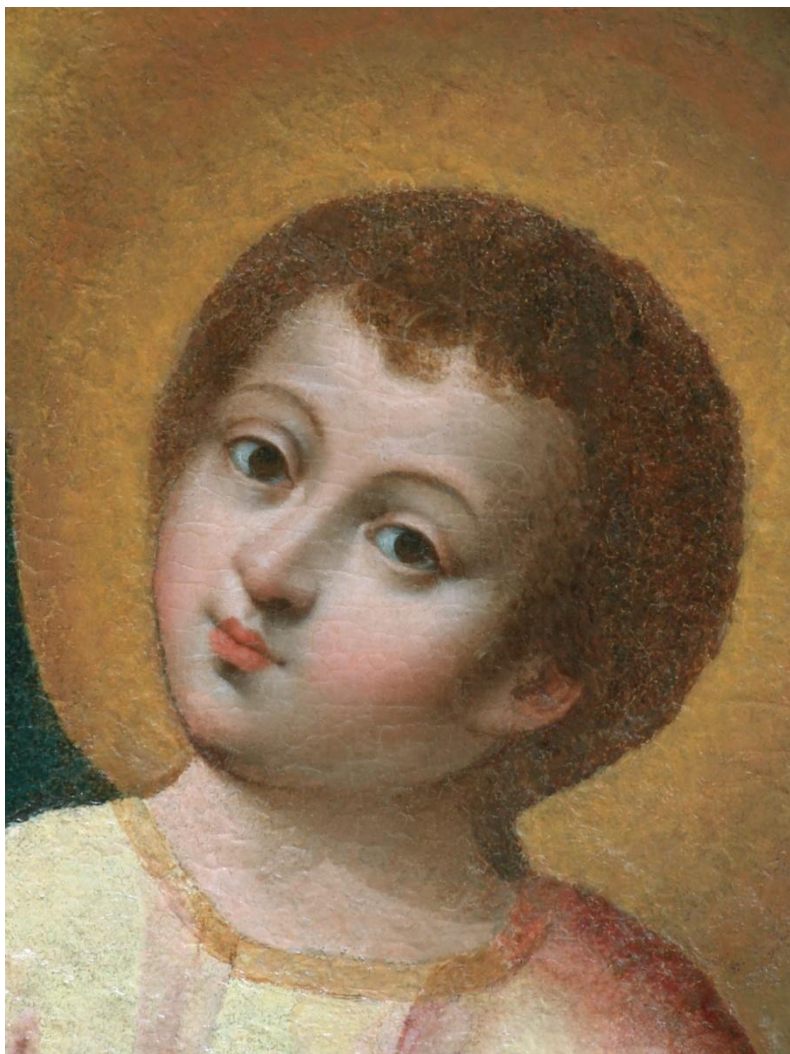
Przypomina słowa Archaniola Gabriela ze sceny Zwiastowania, w redakcji świętego Łukasza Ewangelisty: [...] *On będzie wielki i Synem Najwyższego będzie zwany...* (Łk 1,31-32). Maryja lewą dło-

nią, w której trzyma białą chustkę, unosi nieco w górę Jego wierzchnie okrycie, ukazując obute w sandały stopy Syna, ukazane przez artystę w marszu, co symbolizuje zapewne pokonywanie przez Jezusa drogi od Ojca do Ludu oczekującego przyjścia Mesjasza. Z kolei opuszczoną w dół prawą dłonią z wysuniętym palcem wskazującym, jako *Hodegetria*⁴⁴, wskazuje ludowi drogę, którą kroczy Jej Boski Syn, który wg relacji św. Jana Apostoła i Ewangelisty powiedział: [...] *Jam jest droga i prawda i życie. Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej, jak tylko przeze mnie* [...] (J 14, 6-7).

Biała chustka w dłoni Maryi, zwisająca w dół dwoma spiralnymi rulonikami, symbolizuje i zapowiada Jej współdziałanie z Chrystusem i Jej opiekę nad Nim w czasie Jego drogi. Atrybut ten znany jest z malarstwa starochrześcijańskiego z VI wieku, z okresu Cesarstwa Bizantyńskiego, m.in. jako symbol godności wysoko postawionej osoby⁴⁵. Zwinięta chusteczka jest zatem doniosłym symbolem wysokiej godności Tej, która spełniając swe posłannictwo, zjednoczona z Synem, będzie służyć Zbawicielowi Ludzkości w Jego drodze przez świat, do domu Ojca. Doskonałość techniki malarzkiej z jaką namalowano twarze Matki i Syna na jarosławskim obrazie, wyraża jednocześnie prawdę portretową i intensywne życie duchowe.

⁴⁴ A. Różycka-Bryzek, R. Legierski, *Hodegetria*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 1096-1099.

⁴⁵ Chustkę taką trzyma w dłoni dama dworu usługująca cesarzowej Teodorze małżonce cesarza Justyniana w mozaice kościoła San Vitale z VI wieku w Rawennie.

Fot. 9. Twarz Dzieciątka Jezus z Obrazu w Kolegiacie jarosławskiej

Chusteczka – ten symboliczny przedmiot, nie jest skopiowana bezpośrednio z zabytku sztuki dworskiej, ale upodobniona jest do chusty przytrzymywanej lewą ręką przez Maryję na obrazie *Salus Populi Romani* w Rzymie⁴⁶.

Fascynacja owym rzymskim obrazem trwa już kilkanaście wieków. Został on w czasach pontyfikatu papieża Honoriusza III (1216-1227) umieszczony w rzymskiej Bazylice Większej wybudowanej na wzgórzu Eskwilińskim, w miejscu, gdzie zgodnie z zapowiedzią Matki Boskiej, we śnie papieża Liberiusza w nocy 3 sierpnia 352 roku, w samym środku lata spadł śnieg, wyznaczając miejsce pod jej budowę. Zadecydowało to o nazwaniu obrazu Matką Boską Śnieżną. Bazylika, której budowę rozpoczęto w roku 432, upamiętnia ogłoszenie dogmatu o Bożym Macierzyństwie Maryi na Soborze Efeskim w roku 431. Interwencji Matki Boskiej Śnieżnej obnoszonej procesjonalnie ulicami Rzymu w procesji różańcowej z udziałem papieża Piusa V, miała zawdzięczać flota chrześcijańska pod wodzą Jana Austriackiego 7 października 1571 roku zwycięstwo nad flotą turecką pod Lepanto, w jednej z największych bitew morskich flotyli chrześcijan z poganami. To zadecydowało o związaniu wizerunku Matki Boskiej Śnieżnej, Najświętszej Maryi Panny Zwycięskiej z nabożeństwem różańcowym. O nadaniu Jej nazwy *Salus Populi Romani* - Wybawienie Ludu Rzymskiego

⁴⁶ B.J. Wanat OCD, *Matka Boska Szkaplerzna w Czernej. Studium ikonograficzno-historyczne*, Kraków 1988, s. 47-48.

i o Jej ogromnym kulcie w całej chrześcijańskiej Europie zdecydowało też ustąpienie z Rzymu epidemii w czasach papieża św. Grzegorza Wielkiego (590-604), co wiązano z nabożeństwami różańcowymi przed Jej obrazem.

Obraz *Salus Populi Romani* – przedstawia Matkę Boga w pozie hieratycznej, pełnej majestatu. Poważna aż do surowości, skupiona na kontemplacji twarz odbiega w swoim wyrazie od zainteresowania się świętej postaci sprawami powszednimi; pochłania Ją wielka idea posłannictwa, jakiego powierzył Jej Stwórca Wszechświata. Anonimowy, bizantyński twórca, zainteresowany wyłącznie nadaniem Maryi cech majestatu Matki Boga, poskapił Jej uroku młodości i kobiecego wdzięku. Surowość i wyniosłość były cechami dominującymi w bizantyńskich przedstawieniach Najświętszej Marii Panny. Na obrazie, na wysokości głowy Madonny, po obu jej bokach widnieją cztery greckie litery, będące skrótem objaśnienia *Mater Theu* – czyli Matka Boga. Matka Boska obejmuje oburącz Syna, przyszłego Zbawiciela Świata, o twarzy nad wiek poważnej i surowej, analogicznie – co się wyczuwa intuicyjnie – pochłoniętego myślami o Wielkim Posłannictwie. Surowość Matki Bożej łagodzi gest dłoni obejmującej Syna i wskazującej Jego drogę, a jednocześnie Jego samego jako Drogę, Prawdę i Życie. Surowość dziecięcego Emmanuela – Zbawiciela Świata łagodzi Jego ręka wyciągnięta przed siebie w geście błogosławieństwa. Zdobią ich oboje papieskie korony, którymi wyróżniali obraz Klemens

VII (1527) i Grzegorz XVI (1837) oraz wotywnie klejnoty.

Kult obrazu Matki Boskiej Śnieżnej pogłębił się wydatnie po soborze Trydenckim, obradującym w latach 1545-1563, zwołanym w celu zapobieżenia zagrożeniu Kościoła przez protestantyzm. W czasie ostatniej, dwudziestej piątej sesji, w dniach 3 i 4 grudnia 1563 roku tematem obrad Soboru była m.in. sprawa kultu obrazów. W podjętej wówczas uchwale znalazło się sformułowanie, iż [...] *należy ... unikać wszelkiej zmysłowości, tak aby obrazów nie malowano i nie zdobiono z powabnym wdziękiem, a uroczystości obchodzone ku czci świętych i nawiedzanie relikwii nie dawało okazji do hałaśliwych uczt* [...] ⁴⁷.

Ojcowie soborowi dla ochrony Kościoła uciekali się do zalecania prastarych metod chrześcijańskiego obrazowania osób boskich i świętych. Zapewne dyskusja o tych problemach w trakcie obrad Soboru dała asumpt Kościołom lokalnym do wydawania własnych zarządzeń synodalnych w sprawach sztuki kościelnej, czego przykładem jest uchwała Synodu Krakowskiego z roku 1621 o malarstwie sakralnym, której twórcy zarządzają, co następuje: [...] *nie zezwalamy, by obrazy tejże Najświętszej Marii Panny były malowane lub rzeźbione w stroju zbyt świeckim, a przede wszystkim w stroju zagranicznym i nieprzystojnym, oraz nie zgadzamy się, by takie obrazy wisały w kościo-*

⁴⁷ *Teoretycy, pisarze i artyści o sztuce 1500-1600*, wybór i oprac. J. Białostocki, Warszawa 1985, s. 392.

*łach; lecz powinny być one malowane lub rzeźbione w stroju najbardziej obyczajnym i skromnym, w taki sposób, w jaki widzimy, że jest namalowana Matka Boska w sławnym miejscu w Częstochowie, lub w temu podobny sposób*⁴⁸.

Matka Boska Śnieżna z Bazyliki Santa Maria Maggiore stanowiła doskonały wzór do naśladowania dla sztuki posoborowej, ale w pewnym tylko zakresie. Od V do XVI wieku teoria i praktyka w zakresie sakralnej sztuki przedstawiającej zmieniły się tak dalece, że niemożliwym już było, przedstawiając Matkę Bożą, odmówić Jej urody i kobiecego wdzięku. Naśladowanie wczesnochrześcijańskich cudownych wizerunków ograniczano w XVI wieku do powtarzania układu postaci, kostiumów, gestów i atrybutów będących nosicielami treści ideowych. Delikatna karnacja ciała i jego wysmakowany modelunek, blask oczu, miękki owal twarzy, to były malarskie cechy niewiasty, należne także, a może przede wszystkim Matce Bożej, którą *Godzinki o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny* wysławiały w słowach: *Jak lilia między cierniem, tak Przyjaciółka moja między córkami Adamowymi...*, oraz [...] *Cała piękna jesteś Przyjaciółko moja, a zmaza pierworodna nigdy w Tobie nie powstała*.

Fascynacja rzymskim obrazem *Salus Populi Romani* trwająca już kilkanaście wieków, ma związek z wierzeniem, że jest to dzieło o niezwykłej proveniencji, obraz pędzla samego św. Łuka-

⁴⁸ Tamże, s. 429.

sza Ewangelisty. Ojciec Benignus Józef Wanat wyjaśnia legendę o namalowaniu obrazu przez św. Łukasza charakterem jego Ewangelii, dużo miejsca poświęcającej dzieciństwu Jezusa oraz osobie Maryi, którą Łukasz znał osobiście. Badacze zajmujący się historią wizerunku, czas jego powstania umieszczają pomiędzy VI a XII wiekiem.

Interesuje nas problem stosunku obrazu jarosławskiego do rzymskiego pierwowzoru - czy jest on jego kopią, naśladownictwem, czy trawestacją. Twórca jarosławskiej Madonny Śnieżnej powtórzył układ obydwu świętych postaci: Chrystusowy gest błogosławieństwa, Maryjne wskazywanie Drogi i gotowość ofiarnej służby symbolizowane opuszczonym w dół wskazującym palcem i białą chustką w Jej dłoni, a także ich klasyczne kostiumy zalecane przez Sobór Trydencki. Surowy wyraz ich twarzy zastąpiony został malującym się na obydwu obliczach urzekającym, zachwycającym pięknem. Teraz wspólne piękno Maryi i Dzieciątka w jarosławskim obrazie Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin decydowało o promieniującym z ich wizerunków wyrazie pełnego poświęcenia i oddania się misji odkupienia Rodzaju Ludzkiego polecanej przez Ojca Niebieskiego. Nie można więc w tym wypadku mówić o kopii słynnego pierwowzoru. Trawestacja nawiązuje do cech najważniejszych, do nośników treści ideowych cudownego wizerunku rzymskiego, ale czyni to nowożytnymi malarskimi środkami wyrazu.

Obraz jarosławski jest późnorennesansowym dziełem, nieznanego dziś, artysty flamandzkiego,

Matka Boża Śnieżna Opiekunka Rodzin
w jarosławskiej Kolegiacie Bożego Ciała.

Opis, analiza stylistyczno-porównawcza, interpretacja ideowa

na co wskazują jego cechy stylowe, przede wszystkim pogłębienie psychologiczne dzieła, subtelny modelunek karnacji i skonstrastowana z nim ciężka draperia płaszcza Matki Boskiej, sugerująca sukno stosowane w północnym klimacie Flandrii. Musiał to być zdolny mistrz flamandzki, gdyż trzeba nie lada artysty, by tak umiejętnie połączyć wdzięk młodości z głęboką powagą ducha i intelektu, promieniujących z tego dzieła. Wymienione cechy obrazu wykluczają, jak przypuszczano dotychczas, możliwość namalowania go przez włoskiego artystę epoki renesansu. Malarstwo Italii w tym czasie pozostawało bowiem pod przemożnym wpływem sztuki starożytnej, której zabytki odkrywane w drodze wykopalisk archeologicznych, gromadzono w muzeach, przede wszystkim w Muzeum Watykańskim. To sztuka starożytna dyktowała wówczas malarzom modne sposoby wypowiedzi artystycznych.

Po Soborze Trydenckim nastąpił okres ożywionej ekspansji apostolskiej działalności Kościoła, w tym również bujnego rozwoju sztuki religijnej. Głównymi filarami tego rozwoju byli jezuici, zakon powołany do życia w roku 1534, przez św. Ignacego Loyolę. Towarzystwo Jezusowe przodowało w postreformacyjnej ofensywie zwanej katolicką reformą Kościoła, w której ogromną rolę odegrała sztuka sakralna. Okolicznością sprzyjającą tej działalności Towarzystwa, był rozpowszechniony w Rzymie kult Madonny *Salus Populi Romani*.

Kult ten spowodował ożywioną działalność flamandzkiej artystycznej rodziny Wierixów: malarza Antoniego, który w roku 1548 otrzymał tytuł mistrza, oraz jego trzech synów, rysowników i miedziorytników: Jana (ok. 1549-po 1615), Antoniego (1552-1624) i Hieronima (ok. 1553-1619).

Ich prace na temat *Salus Populi Romani*, odrysowywanej w bazylice Santa Maria Maggiore, a następnie przenoszonej na płyty miedziane i odbijanej na papierze lub tkaninie, cechuje bardzo dobry poziom artystyczny. Istniało na nie duże zapotrzebowanie, a Wierixowie dostarczali swych rycin m.in. jezuitom, którzy w oparciu o nie zamawiali obrazy u artystów malarzy. Katalog miedziorytów trzech braci opracowany przez L. Alvina⁴⁹ obejmuje 2055 dzieł na różne tematy, wykonywanych wg wzorów zarówno innych malarzy, w tym często Flamanda Martina de Vos'a, jak i ich własnych. W przypadkach dzieł własnych, obok informacji *fecit* przy nazwisku i imieniu autora, w opisie grafiki występuje też informacja *inventor*⁵⁰.

Kopie obrazu *Salus Populi Romani* powstawały w pracowniach malarzy głównie w oparciu o grafiki, dla których pierwowzorem były rysunki wykonywane w oparciu o oryginalny wizerunek.

⁴⁹ L. Alvin, *Catalogue raison de l'œuvre des trois frères Wierix*, Brüssel, 1866.

⁵⁰ Thieme U., Becker F., *Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig 1911.

W tym czasie wykonywanie rysunkowych kopii otoczonych kultem obrazów, zwłaszcza posiadających status relikwii, wymagało zgody władz kościelnych, toteż w obrębie inskrypcji na miedziorytach spotykamy sformułowanie *Cum gratia et privilegio*, co potwierdza otrzymanie przez artystę takiej zgody.

Wzorom graficznym artyści malarze nadawali indywidualne cechy własnej twórczości, dotyczyło to głównie twarzy postaci, całość zaś mieściła się w obrębie ogólnego schematu wyrażonego w grafice.

Porównanie obrazu Matki Bożej Śnieżnej z Jarosławia z miedziorytami Vierixów utwierdza nas w przekonaniu, że do wykonania tego dzieła, wzoru graficznego obrazu *Santa Maria Maggiore* dostarczył któryś z braci Vierixów, być może Hieronim Wierix.

W stylu braci Wierixów właśnie, namalowana jest postać Dzieciątka, a więc o dużej, okazałej postaci i pogodnej dziecięcej twarzy. O Jego godności wynikającej z Bożego posłannictwa nie mogło już mówić surowe nad wiek, jakby zagniewane oblicze, widoczne w rzymskim obrazie *Salus Populi Romani*. Mówi o Nim urok osobisty i reprezentacyjna okazałość przedstawienia Bożego Syna.

Fot. 10. Santa Maria Maior

Trawestacje Sadelera i Corenzano, działających w tym czasie, a wykonujących rysunki i odbitki miedziorytnicze tego obrazu, nie mogą być brane pod uwagę, ze względu na ich wyraźną odmienność stylistyczną.

Bracia Wierixowie w długim ciągu swych dzieł na temat Matki Boskiej Śnieżnej z bazyliki Santa Maria Maggiore, nawiązywali do pobożnej, późno-średniowiecznej tradycji flamandzkiej - twórczych multiplikacji cudownych wizerunków⁵¹.

Istnieje znakomite źródło pisane potwierdzające rzymską, jezuicką proveniencję omawianego obrazu i potwierdzające kult tegoż obrazu, słynącego łaskami. Jest to wzmianka z 1756 roku, przechowywana w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego, (patrz: Aneksy I, II).

Źródło to znane było w literaturze przedmiotu, ale wyciągnięto z niego niepełne wnioski i nie zinterpretowano go wyczerpująco⁵². Niezmiernie ważna jest wzmianka o otrzymaniu tego obrazu przez św. Borgiasza dla jezuitów w Jarosławiu. Franciszek Borgiasz był w czasie urzędowania jarosławskiego kościoła św. Jana, generałem zakonu jezuitów. Wzmianka powyższa nie musi oznaczać dosłownie, że otrzymał obraz w darze. Mógł natomiast postarać się o niego dla organizującej się placówki jezuickiej w Jarosławiu.

⁵¹ Por. Ziembka, *Sztuka Burgundii i Niderlandów 1380-1500*, t. 2, *Niderlandzkie malarstwo tablicowe*, Warszawa 2012, s. 377-383.

⁵² Por. W. Siwak (ks.), *Matka Boża...*, s. 33-34.

Matka Boża Śnieżna Opiekunka Rodzin
w jarosławskiej Kolegiacie Bożego Ciała.
Opis, analiza stylistyczno-porównawcza, interpretacja ideowa

Fot. 11. Św. Franciszek Borgiasz promotorem
kultu Madonny Łukaszowej

Fakt związku obrazu Matki Bożej Śnieżnej z osobą o tak ogromnym autorytecie jest niezwykle istotny. Generał cieszył się opinią promotora sztuki w zakonie jezuitów i popularyzatora obrazu Santa Maria Maggiore, uważanego za dzieło św. Łukasza Ewangelisty, co zachęcało do zdobywania jego kopii dla zakonu⁵³.

Związek św. Franciszka Borgiasza z jarosławskim wizerunkiem potwierdza też wysoki poziom artystyczny obrazu. Generał jezuitów, o wybitnej pozycji w społeczeństwie po soborze trydenckim, zamawiał obrazy u liczących się artystów. Z przekazów historycznych wiadomo, że wcześniej podarował podobną kopię obrazu Matki Bożej Śnieżnej – *Salus Populi Romani* Katarzynie, królowej Łużycan. Z uwagi na wysoką pozycję obdarowanej, musiało to być dzieło nietuzinkowe. Fakt ten świadczy o kontaktach Borgiasza ze zdolnymi malarzami.

Nieznany jest autor malarskiej interpretacji dzieła dla jezuitów jarosławskich. Szczegółowe ustalenie autorstwa tego arcydzieła w zakresie warstwy malarskiej wymagałoby długotrwałych studiów porównawczych w muzeach europejskich.

⁵³ J. Sygański TJ., *Monografia obrazu Matki Boskiej Pocieszenia ukoronowanego 28. maja 1905 w kościele lwowskim OO. Jezuitów*, Lwów 1906, s. 7-8, przyp. 1. Autor omawia tam historię darowania kolejno pięciu kopii obrazu *Salus Populi Romani* misjonarzowi jezuickiemu Ignacemu de Azevedo i czterem kościołom jezuickim w: Ingolstadt, Wiedniu, w Kaliszu i we Lwowie przez Franciszka Borgiasza za zezwoleniem papieża Piusa V.

PRACE KONSERWATORSKIE PRZY OBRAZIE

W ciągu ostatnich osiemdziesięciu lat zostały przeprowadzone prace konserwatorskie obrazu, zmierzające do powstrzymania zagrażających mu procesów destrukcji i do zachowania jego wybitnych walorów artystycznych. Miały miejsce trzy konserwacje obrazu o znacznym zakresie, a właściwie dwie konserwacje i jedna renowacja, którym należy tu poświęcić uwagę.

W roku 1938 ks. Władysław Lutecki, członek Komisji Artystycznej Diecezji Przemyskiej, gdy proboszczem był ks. Władysław Opaliński, po przeprowadzonej konserwacji czy raczej renowacji obrazu, sporządził sprawozdanie z prac, zamieszczając przy okazji kilka informacji historycznych:

Przed pożarem, a więc do roku 1862, po lewej stronie kościoła w nawie bocznej tak zwanej kaplicy był piękny alabastrowy ołtarz, w którym był wywieszony obecnie odnowiony obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, na ciemno czerwonym tle aksamitnym. W czasie pożaru ołtarz się przepalił i rozsypał. Wyratowano z ognia tylko obraz Matki Bożej i zawieszono w kruchcie w prowizorycznym ołtarzu, gdzie przez 19 miesięcy odbywały się nabożeństwa. Później ten obraz przeniesiono

w procesji do kościoła i umieszczono nad mensą spalonego ołtarza, a gdy sprawiono barokowy ołtarz w roku 1868, w nim we framudze obraz zawieszono. Do ołtarza Matki Bożej zrobiono w Przemyślu w roku 1938 nowe tabernakulum z tronem [...]. Cztery kolumny o korynckich kapitelach z liśćmi akantu zostały wyzłocone. Kolumny dźwigają gzymsy, na których klęczą aniołowie o złotonych skrzydłach i sukniach. Jako zastłonę obrazu Matki Bożej ufundował ks. Oleksiński obraz św. Michała za 130 fl. w.a. w szkole monachijskiej. Jest to staranna kopia obrazu Rafaela [...]. Obraz M. Bożej z Dzieciątkiem stanowi główny obraz ołtarza. Na malowanej sukni M. Bożej i Dzieciątko jest nałożona suknia miedziana złotona. Tło obrazu wypełniał plusz ciemno czerwony. Koło głów obrazu było wbitych 16 metalowych gwiazd. Wota rozmieszczone i przybite po całym tle obrazu. Po zdjęciu miedzianej sukni i pluszu można było zobaczyć dopiero całą ruinę obrazu. Ponieważ suknia miedziana była kilkakrotnie zdejmowana, więc obraz był mocno uszkodzony od gwoździ i krawędzi blachy. Plusz, który przykrywał całe tło obrazu, wciągając w siebie przez lata wilgoć, zniszczył zupełnie całe tło obrazu, tak że przy dotknięciu odpadało kawałkami. Obraz był już kiedyś przemalowywany, a zwłaszcza płaszcz Madonny w partii rąk zupełnie nieudolnie sfałdowany. Głowy są jeszcze najlepiej zachowane i oprócz dużych pęknięć tylko w dwóch miejscach uszkodzone.

W roku 1938 obraz nalepiłem na nowe płótno, części uszkodzone naprawiłem. Fałdy płaszcza

zmieniłem w naturalny układ według modelu. Pęknięcia przez odpowiednie prasowanie zostały w większości usunięte i zmniejszone. Miedziane gwiazdy-gwoździe zastąpiłem prawdziwym nałożonym złotem. Zniszczone tła zastąpiłem nowym. Obraz został umieszczony na nowej desce.

O zniszczeniu obrazu mówi dokładnie załączona fotografia. Jarosław, 12 grudnia 1938 Ks. Władysław Lutecki [...].

Ksiądz Władysław Lutecki, był artystą malarzem przyuczonym do wykonywania prac renowacyjnych przy zniszczonych dziełach malarstwa. Jego prace były pracami renowatorskimi, oprócz zahamowania w pewnym stopniu procesów destrukcji dzieła, spowodowały jednak nieodwracalne straty w zakresie oryginalnej substancji zabytkowej. Ksiądz Lutecki nie przekazał szczegółowego sprawozdania z przebiegu pracy i przemilczał jej stronę technologiczną. Nie wykonano też zdjęć fotograficznych z przebiegu renowacji. Co gorsza informacje zawarte w sprawozdaniu tuszują zaistniałe w jej trakcie niepowetowane straty substancji zabytkowej tak cennego obrazu. W informacji: Obraz nalepiłem na nowe płótno, części uszkodzone naprawiłem [...] – ukryty jest fakt wycięcia z zabytkowego podobrazia popiersia Madonny z Dzieciątkiem. Reszta, wraz z oryginalnym tłem przepadła, co utrudnia analizy porównawcze obrazu.

**Fot. 12. Obraz Matki Bożej Śnieżnej.
Stan przed pierwszą konserwacją 12 grudnia 1938 r.**

Ksiądz W. Lutecki przeprowadził w 1937 roku konserwację ołtarzy w kościele, które z upływem czasu [...] zestroiły się z zupełnie z przyćmionymi kolorami ścian i prawie ginęły szczegóły architektury ołtarzowej⁵⁴ na tle polichromii, postanowiono więc odmalować je i pozłocić. Ksiądz Makara pisze⁵⁵: [...] *najwięcej zniszczony to ołtarz Matki Bożej. Zagubione i zbutwiałe gzymsy jak również ozdobne rozety, które trzeba było dorabiać i naprawiać. Ołtarz, jak również rozety silnie zwiercone przez korniki. Niektóre części są złoczone złotem prawdziwym, niektóre natomiast metalem złotym. Zmieniono wówczas kolorystykę ołtarza, nadając mu barwy pastelowe: seledyn, róż, odcienie żółci. W tak odnowionym ołtarzu osadzono następnie odnowiony obraz Matki Bożej Śnieżnej.*

Pierwsza fachowa konserwacja obrazu została przeprowadzona w latach 1975-1976, przez artystów konserwatorów dzieł sztuki Władysława Menet i Stanisława Filipa za staraniem ks. B. Fili, ówczesnego proboszcza⁵⁶.

W opisie inwentaryzacyjnym podano: [...] *Obraz olejny na płótnie [...] Do obrazu przymocowana metalowa sukienka oraz dwie korony na głowach Matki Boskiej i Dzieciątka. Płótno obrazu przyklejone do płyty pilśniowej. Górne narożniki obrazu ścięte ukośnie*⁵⁷.

⁵⁴ J. Makara, *Parafia łacińska...*, s. 580.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ W. Menet, S. Filip, *Dokumentacja konserwatorska do obiektu: Matka Boska z Dzieciątkiem z ołtarza głównego*, Jarosław 1975-1976, mps APJ.

⁵⁷ W. Menet, S. Filip, *Dokumentacja konserwatorska...*, s. 1.

Konserwatorzy ocenili, że ponad 50% powierzchni obrazu to rekonstrukcja. Oryginalne dzieło, malowane na płótnie lnianym o grubym splocie i tkanym na krosnach, zachowało jedynie sylwety Matki Bożej i Dzieciątka, przy głowie którego pozostawiono oryginalną aureolę. Płótno oryginalnego fragmentu było bardzo słabe, jakby zwęglone. Dolna część wizerunku – poniżej dłoni Maryi została odcięta. W oryginale zachowały się jedynie twarze, szaty nosiły ślady znacznych przemalowań. W efekcie żmudnej i długotrwałej pracy konserwatorskiej, która była dużym wyzwaniem, usunięto wszystkie przemalówki na postaciach Matki Bożej i Dzieciątka, usunięto ornamenty roślinne, którymi ozdobił obraz ksiądz Lutecki, podobnie jak gwiazdki wokół aureoli postaci. Wykonano nowy dublaż na całości obiektu. Trudności wystąpiły przy ustaleniu kolorystyki tła obrazu, gdyż nie zachował się nawet najmniejszy fragment oryginalny, dlatego zdecydowano się na jednolity kolor zielonej ziemi, z lekkim rozświetleniem wokół postaci Matki Bożej i Dzieciątka⁵⁸.

Tak przygotowany obraz, osadzono w ołtarzu głównym i pokazano wiernym w dniu 11 lipca 1976 roku, podczas uroczystości z okazji piątej rocznicy nawiedzenia Matki Bożej. Wykonana konserwacja nie tylko zabezpieczyła arcydzieło sztuki, lecz stała się okazją do zapoznania z jego unikalną wartością wiernych. A umieszczenie go w głównym ołtarzu stało się swoistą intronizacją Maryi w Jej wizerun-

⁵⁸ Tamże, s. 3.

ku⁵⁹. Fakt, że składali oni na renowację swoje oszczędności i ofiary prowadził też do umiłowania tegoż wizerunku.

W roku 2008, z inicjatywy ks. M. Bocho, obraz poddano kolejnej konserwacji, którą przeprowadzili artyści konserwatorzy: Kazimiera i Kazimierz Wajdowie z Haczowa⁶⁰. Jej celem było zapobieżenie postępującej destrukcji dzieła, oraz ujednolicenie tła, gdyż z upływem lat coraz bardziej było widoczne rozwarstwienie pomiędzy częścią oryginalną, a partiami zrekonstruowanymi. Obraz wymagał też nowego wzmocnienia, gdyż powierzchnia uległa sfałdowaniu. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności było odnalezienie fotografii obrazu wykonanej przez ks. W. Luteckiego, przed przystąpieniem przez niego do prac renowacyjnych. Okazało się bowiem, że podczas konserwacji w 1938 roku, na skutek odcięcia dolnej części obrazu, wycięto stopy Dzieciątka, które pierwotnie obute były w sandały. Jest to niezwykle ważny szczegół ikonograficzny. Podczas prac prowadzonych w latach 1975-1976 fotografia była nieznana, dlatego też Jezus na obrazie miał stopy bose. Obecnie sandały, zgodnie z pierwowzorem – zostały zrekonstruowane. Fotografia pozwoliła też na wprowadzenie korekty w układzie szat Maryi. Po ostatnich zabiegach konserwatorskich obraz odzyskał swe dawne piękno.

⁵⁹ M. Bocho, *Z historii kultu Matki Bożej Śnieżnej. Księdza Pralata Fili bezcenne odkrycie*, WCK R. 3(2008), nr 11(25), s. 11.

⁶⁰ K. Wajda, K. Wajda, *Dokumentacja prac konserwatorskich i restauratorskich. Kolegiata pw. Bożego Ciała w Jarosławiu. Obraz „Matka Boża Śnieżna” z ołtarza głównego*, Mps APJ.

Fot. 13. Powitanie odnowionego Obrazu. Uroczystość pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Metropolity Józefa Michalika 29 maja 2008 r.

Uroczystość powitania cudownego wizerunku Matki Bożej Śnieżnej, powracającej po renowacji do Kolegiaty, miała miejsce 29 maja 2008 roku. Uroczystej Mszy św. przewodniczył abp Józef Michalik, a ks. proboszcz witając odnowiony obraz powiedział: *Maryjo, Matko nasza i Królowo! Witamy Cię z radością w duszy, bo znów jesteś z nami w cudownym wizerunku, w odnowionej szacie, bo wracasz do siebie, do swego domu, do swoich dzieci [...]*⁶¹.

W wygłoszonej homilii do licznie zebranych parafian Arcybiskup mówił: *Odnowienie tego czczonego od wieków obrazu Matki Bożej stanowi zachętę do odnowienia naszej myśli, do nowego spojrzenia na Matkę Najświętszą; na naszą wiarę, na nasz kontakt z Bogiem i Maryją [...]*⁶². Powitanie odnowionego obrazu zbiegło się z zakończeniem oktawy Bożego Ciała, dlatego zwieńczeniem uroczystości była procesja eucharystyczna z wizerunkiem Matki Bożej Śnieżnej ulicami parafii. Obraz niesiony przez młodzież, która w tym dniu przyjęła z rąk Metropolity bierzmowanie symbolizował, że idziemy w przyszłość z Maryją pod Jej sztandarem, ufni w Jej orędownictwo i pomoc. Duchowym i widzialnym owocem renowacji obrazu Matki Bożej Śnieżnej stała się nowopowstała Róża Różańcowa Rodzin, w skład której weszli rodzice bierzmowanej młodzieży⁶³.

⁶¹ A. Kamieniecka, *O Maryjo witaj nam...*, WCK R. 3(2008), nr 6(20), s. 3.

⁶² Tamże, s. 4.

⁶³ M. Przybylski., *Nowa Róża Żywego Różańca*, WCK R. 3(2008), nr 6(20), s. 12.

Fot. 14. Młodzież, która przyjęła sakrament bierzmowania i uczestniczy w procesji z odnowionym Obrazem w dniu 29 maja 2008 r.

INNE JAROSŁAWSKIE WIZERUNKI MATKI BOŻEJ ŚNIEŻNEJ

W *Katalogu czyli Inwentarzu Kościoła S. Jana Ojców Towarzystwa Jezusowego w Jarosławiu. 1593 rok.*, w dziale grafiki zatytułowanym *Impresse sed illumininate*, co oznacza odbitki graficzne kolorowane, zapewne bez obramień, (które nie są przy nich w tym inwentarzu wspomniane, w przeciwieństwie do ram obrazów malowanych)⁶⁴, spośród siedemnastu pozycji, warto wymienić odbitkę na jedwabiu, którą inwentaryzator określił w słowach „złocista Matka Boża Większa z Rzymu”. Obraz ten tworzył parę z podobnie określonym wizerunkiem Ukrzyżowanego. Może obydwie zostały wykorzystane do feretronu, gdyż funkcji tej sprzyjałaby kolorystyka i lekkość obrazów, a wiadomo, że z obrazami typu *Salus Populi Romani* związane były nabożeństwa procesyjne. Niewykluczone, że mogły też zostać naszyte na sztandar.

Nota w inwentarzu jest niewątpliwie powtórzeniem inskrypcji, jakie graficy umieszczali na płycie miedziorytniczej pod wykonanymi przez siebie

⁶⁴ Tłumaczenie tekstów z języka łacińskiego zawdzięczam O. Profesorowi dr. hab. B.J. Wanatowi OCD, za co proszę Go o przyjęcie podziękowania. Załączony aneks umożliwia porównanie oryginału łacińskiego z tłumaczeniem.

rytowanymi wizerunkami, które następnie odbijano na papierze bądź na tkaninie. Pozwalało to na uzyskanie z jednej płyty ok. 300 odbitek, dla każdej oddzielnie pokrywając płytę tuszem.

Odbitki miedziorytnicze otrzymane z kopii rysunkowych znanych artystów, były doskonałym materiałem wyjściowym do kreowania nowych dzieł malarzkich dla potrzeb kościołów filialnych i kolegiów lub na prezenty dla dobrodziejów, przede wszystkim dla fundatorów. Wykonywali je w razie potrzeby na zlecenie jezuitów artyści prowincjonalni, dlatego nie przywożono z Rzymu do nowych posiadłości jezuickich większych ilości cennych zagranicznych obrazów, narażonych w czasie transportu na uszkodzenie. Poprzestawano na przywożeniu odbitek miedziorytniczych, na podstawie których artyści lokalni wykonywali obrazy.

Dziełem artysty lokalnego, średniej klasy, powstałym niewątpliwie na miejscu w Jarosławiu wg importowanego wzoru graficznego, jest obraz Matki Bożej Śnieżnej umieszczony obecnie w zakrystii, a do roku 2011 w kancelarii parafialnej. Pierwotnie obraz znajdował się w ołtarzu, w kaplicy Św. Teresy, przesłonięty wizerunkiem św. Teresy od Dzieciątka Jezus. Odkryty w 1975 roku, konserwowany był w 1979 roku przez W. Menet⁶⁵.

⁶⁵ W Menet, *Dokumentacja konserwatorska do obiektu: Matka Boska z Dzieciątkiem (obraz olejny na płótnie) z Kaplicy św. Teresy, Jarosław 1979, APJ.*

Fot. 15. Matka Boża Śnieżna z zakrystii

Obraz ten przedstawia postać Matki Bożej Śnieżnej na tle nieba i obłoków. Matka Boża na lewym ręku trzyma Dzieciątko, dłonie ma skrzyżowane, w lewej trzyma białą chustkę. Ubrana jest w błękitną szatę wierzchnią i karminową suknię. Dzie-

ciątko w białej szacie obszytej złotą lamówką oraz w szatce w kolorze ugru, która sięga Jego bosych stóp. W lewej ręce trzyma księgę, prawą rączką błogosławi. Niebo w tle za postaciami jest w barwach szaroróżowych, podobny koloryt mają pierzaste obłoki.

Jego wartość artystyczna jest zdecydowanie mniejsza od omawianego obrazu z ołtarza głównego. Z powyższych względów, nie może być uważany za dzieło przekazane z Rzymu. Został on niewątpliwie wykonany w Jarosławiu, być może był wzorowany na obrazie znajdującym się w kościele jezuickim. Jest wielce prawdopodobne, że to wizerunek z dawnej Kolegiaty Wszystkich świętych, która została zamknięta w 1804 roku wiemy bowiem, że znajdował się w niej obraz w typie Matki Bożej Śnieżnej otaczany wielkim kultem, uznawany za łaskami słynący, co potwierdzał w swych sprawozdaniach powizytacyjnych bp Wacław Hieronim Sierakowski. Z dużym prawdopodobieństwem można postawić tezę, że został przeniesiony do kościoła pojezuickiego, który odtąd miał pełnić funkcję kościoła parafialnego, a że tu znajdował się już w ołtarzu obraz Matki Bożej Śnieżnej, wykonany w Rzymie⁶⁶, o zdecydowanie większych walorach artystycznych i także uznawany za łaskami jaśniejący, umieszczono go w ówczesnym skarbcu, obecnej kaplicy św. Teresy. W ten sposób całe dotychczasowe dziedzictwo kultu wypracowane niemalże przez dwa stulecia w Kolegiacie Wszystkich Świętych zwłaszcza przez Bractwo Różańcowe zostało przeniesione na obraz Matki Bożej Śnieżnej,

⁶⁶ Siwak W., *Matka Boża...*, s. 23-24.

który znajdował się w alabastrowym ołtarzu kościoła św. Jana. To dziedzictwo było od tego czasu z nim utożsamiane, dlatego też zyskał tytuł używany do niedawna (do 2006 r.) Matki Bożej Różańcowej. Stąd też przekonanie ks. B. Fili, że obraz został przeniesiony z Kolegiaty Wszystkich Świętych, może dotyczyć tego właśnie wizerunku. Z czasem obraz ze skarbca poszedł w zapomnienie, dla nowych potrzeb duszpasterskich naklejono na niego obraz św. Teresy i tak pozostawał przez czas bliżej nieokreślony. Na szczęście został odkryty podczas wspomnianej wcześniej renowacji, odnowiony i zabezpieczony, i jest wymownym świadectwem wielkiego kultu maryjnego w Jarosławiu, którego korzeń stanowi pierwowzór z Bazyliki Matki Bożej Większej w Rzymie. Istnienie także wizerunku Matki Bożej Śnieżnej w Kolegiacie pw. Wszystkich Świętych świadczy o tym, że jezuici, którzy głosili tam swoje kazania, szerzyli kult wizerunku niezwykle dla nich ważnego.

W zbiorach Muzeum w Jarosławiu znajduje się inny obraz Matki Bożej Śnieżnej⁶⁷, który zgodnie z tradycją darczyńców, pochodzi z Kolegiaty jarosławskiej. Obraz malowany na podobrazii z desek dębowych, został zapewne przywieziony przez jezuitów z ich siedziby na terenie Polski północnej, gdzie stosowano podobrazia dębowe. Jest wątpliwe, aby był to dawny feretron, jak uważają niektórzy badacze⁶⁸, a to z uwagi na znaczny ciężar dębowego podo-

⁶⁷ M. Schuster-Gawłowska, *Dokumentacja konserwatorska dot. Obrazu przekazanego do konserwacji w dniu 7.X.1988 przez Muzeum w Jarosławiu*, Kraków 1989, Archiwum Muzeum w Jarosławiu.

⁶⁸ W. Siwak, *Matka Boża...* s. 28.

brazia, niestosowanego w feretronach. Podobrazia feretronowe były ponadto malowane dwustronnie, czego śladów tu nie stwierdzamy.

Według wszelkiego prawdopodobieństwa, może to być obraz, jaki w XVII wieku umieszczono między szkarpami na zewnątrz prezbiterium Kolegiaty pw. Wszystkich Świętych, przed którym co sobotę bakałarz miejscowej szkoły parafialnej z siedmioma uczniami śpiewał litanię loretańską.

O eksponowaniu go na zewnątrz świątyni świadczy zniszczenie krawędzi dębowego, a więc dosyć trwałego podobrazia.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsze opracowanie jest drugą w kolejności pracą monograficzną poświęconą jarosławskiemu wizerunkowi Matki Boskiej Śnieżnej.

Pierwsza monografia obrazu Matki Bożej Śnieżnej⁶⁹ jest pracą o charakterze teologicznym. Ksiądz Wacław Siwak zestawiał rzymskie i jarosławskie dokumenty archiwalne oraz bibliografię zasadniczą i pomocniczą o obrazie. Na ich podstawie opracował całościowy obraz kultu Matki Boskiej Śnieżnej Królowej Rodzin z Kolegiaty, dowodów Jej łask świadczonych wiernym uciekającym się pod Jej opiekę oraz historię Jej jarosławskiego wizerunku od początku, czasów nam współczesnych. Ksiądz W. Siwak omówił znaczenie jarosławskiej Matki Bożej Śnieżnej jako Łaskawej Matki – Wspomożycielki Wiernych i poddał analizie teologię Jej tytułu Królowej Rodzin. Praca zawiera wyczerpującą kwerendę źródeł z dziedziny mariologii w zakresie nauczania soborów powszechnych, nauczania papieży i biskupów, niezbędną do przedstawienia wymowy ideowej obrazu, jako przedstawienia patronki rodzin.

Niniejsza monografia, ma inny charakter niż poprzednia, gdyż opracowania jarosławskiego obrazu

⁶⁹ W. Siwak (ks.), *Matka Boża Śnieżna Królowa Rodzin z jarosławskiej Kolegiaty*, Jarosław – Przemyśl 2011.

Matki Bożej Śnieżnej dokonano zgodnie z zasadami warsztatu pracy historyka sztuki, który w pracy badawczej posługuje się trzema głównymi nieodzownymi elementami – badaniami archiwalnymi, analizą stylistyczno-porównawczą dzieła i analizą ikonologiczną w zakresie badania treści ideowych przedstawienia. W związku z tym w pracy przedstawiono jego relacje ideowe i artystyczne z pierwowzorem – obrazem *Salus Populi Romani*, co pozwoliło poprzez różnice stylistyczne na wskazanie związku obrazu z późnorenesansową sztuką flamandzką, co potwierdza porównanie z obrazami i grafiką tego kręgu artystycznego. Badania archiwalne pozwoliły na ustalenie roli Franciszka Borgiasza, jako sprawcy powstania jarosławskiego wizerunku, będącego importem z Rzymu, miejsca jego rezydowania. Badania ikonologiczne pozwoliły na ustalenie jego treści ideowych, wywodzących się z przekazów biblijnych.

Te trzy ustalenia naukowe stanowią o odkrywczym charakterze monografii, co nie jest wyłącznie moją zasługą; ma w tym swój udział mój konsultant naukowy i translator tekstów łacińskich O. Prof. dr hab. Benignus Józef Wanat OCD, znawca problematyki obrazów typu ikonograficznego *Salus Populi Romani*, Prowincjał SS. Karmelitanek Bosych w Polsce. Jemu więc i mojemu synowi mgr inż. arch. Adamowi Sapecie, autorowi zdjęć wykonanych do celów badawczych po moich kwerendach - w Bibliotece Jagiellońskiej - składam na tym miejscu serdeczne podziękowania. Dziękuję też Pani Joannie Kociubie, kustoszowi Muzeum w Jarosławiu oraz Panom Tomaszowi Janikowi historykowi i prof. Stanisławowi Lenarowi artyście rzeźbiarzowi za pomoc

w gromadzeniu literatury, wypisów archiwalnych i ikonografii a Joannie Kociubie także za współpracę redakcyjną. Księdzu dr hab. prof. UR Stanisławowi Nabywańcowi dziękuję za pozytywną recenzję mojej pracy, zaś ks. prałatowi Marianowi Bocho, Kustoszu Obrazu Jarosławskiego za cierpliwość i niezbędną pomoc organizacyjną i materialną.

Na zakończenie mojemu wnukowi Aleksandrowi Jasiewiczowi dziękuję za skorelowanie słów mojej pieśni o Jarosławskiej Matce Boskiej – Jutrzence z melodią *Ślicznej Gwiazdy Miasta Lwowa*.

Wszystkim tu wymienionym Osobom składam serdeczne podziękowania za wiarę w moje możliwości i za ich słowa otuchy.

ANEKSY

I. ARCHIWUM ROMANUM SOCIETATIS JESU. POLONICA (ARCHIWUM RZYMSKIE TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO, DZIAŁ POLONIKÓW) FOTOKOPIA W

II. ARCHIWUM OO. JEZUITÓW W KRAKOWIE.

Wyciąg z Archiwum Rzymskiego Towarzystwa Jezusowego, sygn. ARSI, Pol.87 s. 18, fot. Tom. 177.

*Quem a gratis sanctorum caepimus historiam, aen-
dem In iisdem concludimus. Nimirum Guam
a Beatissima Parente sanitatis gratiam In icone
a Divo Borgia hic collegio impertita receoit, eandem
uni e nostris confessus est cuidam Regina Coeli In
hac imagine beneficiis clarae addictissimus, testatus
est hic cum iam extra spem vitae positus Essen et sa-
cramentis Matros in temp[l]o nostro nempe Mariae
Maioris effigies, ad eam itaque votis suis recurrit In
extremo vitae periculo positus impetravit brevi expeti-
tam sanitatem pro cuius gratiarum actione ad tem-
plum nostrum descendit votum explevit et testimo-
nium deposuit.*

**Tłumaczenie tekstu z łaciny o. prof. dr hab.
Benignusa J. Wanata OCD.**

Historię [Kolegium św. Jana w Jarosławiu] zaczęliśmy pisać z pomocą świętych i zakończyliśmy dzięki ich łasce. Bez wątpienia jeden z naszych wiernych wyprosił łaskę uzdrowienia przed ikoną Bogarodzicy Dziewicy, którą otrzymał święty Borgiasz dla naszego kolegium. Tenże jednemu z naszych wyznał z pełnym przekonaniem, że Królowa Nieba w tym obrazie jaśniej dobroczynnością. Tenże zaświadczył, że gdy znajdował się w beznadziejnej sytuacji życia i gdy został umocniony na drogę wieczności Sakramentami i w ostatniej chwili zwrócił się umysłem do Matki Bożej Większej na obrazie w naszej świątyni, w krótkim czasie otrzymał łaskę zdrowia, za którą to łaskę przybył do świątyni z podziękowaniem, złożył votum i świadectwo o otrzymanej łasce.

III. ARCHIWUM MUZEUM W JAROSŁAWIU.

Akta Miasta Jarosławia, sygn. AMJ-71. (Wyciąg).

*Catalogus Seu Inuentarium Supellectilis Ecclesiae
S. Joannis PP Societatis Jesu
Jaroslav[iensis] Anno 1593*

IHS

CATALOGUS RERUM OMNIUM

Templi Jaroslauiensis Societatis Jesu A. 1593

SUPELLEX ARGENTEA

.....
*Corona magna ex gemmis et lapidibus preciosis auro
inclusit*

Alia Corona minor ex gemmis pro pixide
.....

Imagines

*Omnes In ligneis marginibus affabre factis et diver-
simode colocatis*

Pictae

- 1 *Tabulata tunc in altari sinistro posita.
Christi de Cruce depositio*
- 2 *Eiusdem fere magnitudinis in altero altari
Christi Nativitas*
- 3 *Oblonga Virginis Matris cum Christo puero
in manu sinistra*
- 4 *S. Ursula paulo latior pallo rubro legens
caterna*
- 5 *Quadrata Saluatoris agonizantis nigra ta-
bulata*
- 6 *Crucifixi habet disticon infra per apostro-
phon*
- 7 et 8 *Similes nominis Jesu radiatae*
- 9 et 10 *Similes tabulatae effigies Saluatoris et Vir-
ginis Matris*

*Tres preterea tabulae triangulae pro cacumine alta-
ris depictae*

- 1 *Nominis Jesu*
- 2 *Saluatoris cum Marie*
- 3 *Veronicae*

Impresse sed illuminate

- 1 *Nominis Jesu cui omne genu flectit*
- 2 *Jesse*
- 3 *Magdalenae - similes*
- 4 et 5 *Nominis Jesu radiate In octauo*
- 6 *Paruae sex accedunt ad formam In duode-*
 cimo

Laurationis Rossario

*S. Marci, S. Lucae, Depositis Christi in Sinu Mariae,
Paruulo portans Cruce*

In serico

1 Flaus Crucifixi

2 Flaus Virginis Maria Maioris Romanae

O. Benignus J. Wanat OCD – tłumaczenie tekstu

Katalog czyli Inwentarz Wyposażenia Kościoła Św.
Jana Towarzystwa Jezusowego Jarosławskiego. Rok
1593

IHS

KATALOG RZECZY WSZYSTKICH Świątyni Jaro-
sławskiej Towarzystwa Jezusowego w roku 1593
PRZEDMIOTY SREBRNE

.....
Korona wielka zawierająca klejnoty, drogocenne
kamienie i złote precjoza

Druga korona mniejsza z klejnotami
.....

Obrazy

Wszystkie w drewnianych ramach po mistrzowsku
wykonane i w różny sposób umieszczone

Malowidła (tematyka malowideł w obrazach)

- 1 1 Obraz tablicowy w lewym ołtarzu, Zdjęcie
 Chrystusa z krzyża
- 2 W drugim ołtarzu takiej samej wielkości Na-
 rodzenie Chrystusa
- 3 Wydłużony obraz Dziewicy Matki Bożej
 z Dzieciątkiem Jezus na lewym ramieniu
- 4 Obraz św. Urszuli nieco szerszy, w czerw-
 nym płaszczu, trzymająca kajdany
- 5 Tablicowy obraz kwadratowy konającego
 Zbawiciela
- 6 Ukrzyżowanie mające poniżej apostołę
- 7 Podobny obraz Imienia Jezus w promieniach
- 8-10 Podobne obrazy Zbawiciela i Matki Bożej

Oprócz tego trzy obrazy w zwieńczeniach ołtarzy

- 1 Imienia Jezus
- 2 Zbawiciela z Matką Bożą
- 3 Św. Weroniki

Grafiki kolorowane

- 1 Imienia Jezus na które wszystko klęka na kolana z różnymi świadectwami
- 2 Pisma Świętego
- 3 Jesse
- 4 Magdaleny (oba podobne)
- 5 4-5 Imienia Jezus w promieniach o wielkości 8
- 6 Sześć małych grafik zbliżonych do wielkości dwunastki

Uwielbienia Różańca, św. Marka, św. Łukasza,
Złożenie Chrystusa na łono Maryi
Dzieciątka niosące krzyż

Na materii jedwabnej

- 1 Bładoźółty (złocisty) Chrystus Ukrzyżowany
- 2 Matka Boża Większa z Rzymu

IV. ARCHIWUM PARAFII RZYMSKOKATOLICKIEJ BOŻEGO CIAŁA W JAROSŁAWIU

DEKRET

[Przemyśl, 26 czerwca 2007 r.]

Rzymskokatolicka Parafia
Bożego Ciała
Pl. Ks. Piotra Skargi 2
37-500 Jarosław

Odpowiadając na pismo z dnia 16 grudnia 2006 r.,
L.dz.608/2006.
po zasięgnięciu opinii, zgodnie z prośbą

Wyznaczam dzień 5 sierpnia

jako dzień odpustu „porcjunkuli” w kościele parafialnym
pw. Bożego Ciała w Jarosławiu
oraz

nadaję

Obrazowi Matki Bożej Śnieżnej
czczonemu w Jarosławskiej Kolegiacie
tytuł „Najświętsza Maryja Panna Królowa Rodzin.”
Wszystkie Rodziny naszej Archidiecezji
polecam modlitwom wiernych
modlących się przed cudownym wizerunkiem Matki Bożej
Udzielając pasterskiego błogosławieństwa

†Józef Michalik

Arcybiskup Metropolita Przemyski

V. PIĘŚŃ DZIĘKCZYNNA AUTORKI - WOTUM ZA OPIEKĘ MATKI BOŻEJ NAD JEJ RODZINĄ

OPIEKUNKO RODZIN MARYJO

(Melodia wg piosenki "Śliczna Gwiazdo Miasta Lwowa")

Inga Piatowska-Sapetowa

Śli - czna Pa - ni Ja - ro - śla - wia, Ma - ry - ja,

Ma - tko Te - go, co nas zba - wia, Ma - ry - ja, Ma - ry - ja,

Ma - ry - ja, o Ma - ry - ja Ju - trzen - ka! Ju - trzen - ka!

<p>1. Śliczna Pani Jarosławia,
Maryja,
Matko Tego, co nas zbawia,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>	<p>4. Znał Twój obraz król Jan
Trzeci, Maryja,
On jak zorza jemu świecił,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>
<p>2. Święta Matko i Panienko,
Maryja,
Gwiazdo Morza i Jutrzenko,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>	<p>5. Byłaś Gwiazdą mu świecą,
Maryja,
Zdołał Turków być pogrom-
cą, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>
<p>3. Przywiezionaś tutaj z Rzy-
mu, Maryja,
Przez przybranych twoich
synów, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>	<p>6. Jak Jutrzenka nam świecą,
Maryja,
W blasku Wschodzącego
Słońca, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrzenka! (bis)</p>

7. Twe Dzieciątko masz w
ramionach, Maryja,
Śliczna Różdżko Aarona,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	13. A Ty Matko nam Go dałaś,
Maryja,
Słowo Ojca usłyszałaś, Ma-
ryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)
8. Białą chustę trzymasz w
dłoni, Maryja,
Opiekunko naszych Rodzin,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	14. Ukazujesz, że On Droga,
Maryja,
co prowadzi nas do Boga,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)
9. Chustą nasze łzy ocierasz,
Maryja,
Bramy Nieba nam otwierasz,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	15. Błogosławisz, tych, co idą,
Maryja,
Więc do Boga pewnie przyj-
dą, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)
10. Jak zaranna gwiazda świe-
cisz, Maryja,
Okazujesz nam Twe Dziecię,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	16. Przez Cię idziem Twoje
dzieci, Maryja,
Nich Twa łaska w drodze
świeci, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)
11. Ukazujesz, że przychodzi,
Maryja,
Do oczekujących rodzin,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	17. Proś za nami Twego Syna,
Maryja,
Niech Go błaga Twa przy-
czyna, Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)
12. Przepowiadali nam Prorocy,
Maryja,
Patriarchowie wysocy, Ma-
ryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)	18. Aby winy nam odpuścił,
Maryja,
I do łaski swej przypuścił,
Maryja,
Maryja, Maryja, o Maryja
Jutrenka! (bis)

ŹRÓDŁA I BIBLIOGRAFIA

A. ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE I MASZYNOPISY

I. Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Rzymie, fotokopia w Archiwum Jezu- itów w Krakowie.

- *Historia Collegii Jaroslaviensis ad s. Joannem 1756*. ARSI, Pol. 87, fot. Tom 177.

II. Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu

- *Consignatio Argenteriae Ecclesiae Parochialis Collegiate Jarosław*, Akta luźne, 1784 R., AAPrz, sygn. 1784.
- *Ecclesia Collegiata Jaroslaviensis cum alijs annexis connexis et adjacentibus Ecclesis et locis pijs Anno 1743 a die 2. da Novembris ad diem 20 ejusdam Visitata*, AAPrz, sygn. 168.
- *Ecclesia Collegiata Jaroslaviensis cum alijs annexis connexis et adjacentibus Ecclesijs ac locis pijs Anno D'ni 1755 a die 16 mensis Februarij quae fuit Dominica prima Quadregesima ad diem 19 mensis Martij ejusdem anni Visitata*, AAPrz, sygn. 183.
- *Opisanie Kościoła Kolegiaty Jarosławskiej Murow Dachow Zakrystyi, Skarbcu Otta-rzow Obrazow Argenteryi et cujus vis supel-*

lectilis tak ab intra iako y ab extra w Roku Tysiącnym Siedemsetnym Sześćdziesiątym Dziewiątym Dnia Trzynastego Maja czynione [rkps AAPrz, sygn. 851].

III. Archiwum Fundacji XX Czartoryskich w Krakowie

- Jabłonowski A., *Historia Rusi Poudniowej*, Kraków 1912, rkps nr 3491, 8047.

IV. Archiwum Muzeum w Jarosławiu

- *Catalogus Seu Inventarium supellectilis Ecclesiae S. Joannis PP Societatis Jiesu Jaroslav [iensis] Anno 1593 [rkps Mj].*
- Schuster-Gawłowska M. *Dokumentacja konserwatorska. Matka Boska z Dzieciątkiem. Muzeum w Jarosławiu [mps AMj].*

V. Archiwum Parafii pw. Bożego Ciała w Jarosławiu

- Bocho M., *Kazanie wygłoszone na nowennie 8 IX 2010 r. [mps APJ].*
- Dekret Arcybiskupa Metropolity Przemyskiego 26 VI 2007 L. dz. 1610/151/2007 [mps APJ].
- Lutecki W. *Sprawozdanie z odnowienia ołtarzy i restauracji obrazów w latach od 10 X 1937 Do 14 V 1938 [rkps APJ, Inwentarz parafii rz. kat. w Jarosławiu].*
- *Księga łask i cudów [wersja cyfrowa APJ].*

- Menet W., *Dokumentacja konserwatorska do obiektu Matka Boska z Dzieciątkiem (obraz olejny na płótnie) z kaplicy świętej-Teresy. Kolegiata w Jarosławiu*. Jarosław 1979 [mps APJ].
- Menet W., Filip S., *Dokumentacja konserwatorska do obiektu Matka Boska z Dzieciątkiem (obraz olejny na płótnie) z ołtarza głównego. Kolegiata w Jarosławiu*. [mps APJ].
- *Ogłoszenia z dnia 9 V 1976*, [w] *Księga ogłoszeń parafialnych* [rkps APJ].
- *Ogłoszenia z dnia 23 V 1976*, [w] *Księga ogłoszeń parafialnych* [rkps APJ].
- *Ogłoszenia z dnia 6 VI 1976*, [w] *Księga ogłoszeń parafialnych* [rkps arch. APJ].
- *Ogłoszenia z dnia 11 VII 1976*, [w] *Księga ogłoszeń parafialnych* [rkps arch. APJ].
- Starzewska J., *Sprawozdanie z nadzoru konserwatorskiego nad zmianą posadzek oraz częściowych badań architektonicznych w b. kościele jezuickim w Jarosławiu*. [mps APJ] s. 15.
- Wajda K., Wajda K., *Dokumentacja prac konserwatorskich i restauratorskich. Kolegiata pw. Bożego Ciała w Jarosławiu. Obraz Matka Boża Śnieżna z ołtarza głównego* [mps APJ].

B. LITERATURA PODSTAWOWA

- Alvin L., *Catalogue raisonne de l'œuvre des trois frères Wierix*, Brüssel, 1866.
- Bocho M., ks., *Analiza ikonograficzna obrazu Matki Boskiej Śnieżnej*, WCK, 11(14)2007.
- Cellini P., *La Madonna di S. Luca in s. Maria Maggiore*, Roma 1943.
- Kmiec M., *Kalendarium z dziejów Obrazu Matki Bożej Śnieżnej w Jarosławskiej Kolegiacie*, WCK 7[10]2007.
- Kociuba J., *Z historii kultu Matki Bożej Śnieżnej. Wota w kolegiacie pw. Bożego Ciała w Jarosławiu*, WCK 3 [2008], 9, s. 13-15.
- Kociuba J., *Z historii kultu Matki Bożej Śnieżnej. Wota zbiorowe poświęcone Matce Bożej w kolegiacie pw. Bożego Ciała w Jarosławiu*, WCK 4[2009], 5, s. 20-22.
- Kornecki M., *Matka Boska Polska Adaptacja i rozpowszechnienie typu ikonograficznego obrazu Matki Boskiej Śnieżnej od XVI do XVIII w.* [w] *Dzieje Lubelszczyzny*, t. 6, *Kultura artystyczna*, red. T. Chrzanowski, Lublin 1992.
- Martinelli A., *Santa Maria Maggiore sull'Esquilino (nella tradizione, nella storia e nell'Arte)*. Roma 1975.
- Mauquoy-Hendrikx M., *Les estampes des Wierix conservées au cabinet des Estampes*

de la Bibliotheque Royale Albert Ier. Catalogue raisonné enrichi de notes prises dans diverses autres collections. Première partie, La Vierge, Bruxelles 1978

- Nabywaniec S. (ks.), *Oby Ona stała się dla nas Tą, którą będziemy nazywać „Salus Populi Jaroslaviensis”*, WCK 7(10):2007, s. 4-6.
- Ożóg E. (ks.), *Ukoronowanie tego obrazu będzie znakiem oficjalnego potwierdzenia jego uświęconego charakteru*, WCK, 9(12):2007, s. 3-4.
- Paszenda J., *Budowle jezuickie w Polsce, XVI-XVIII w.*, t. 1, Kraków 1999.
- Paszenda J., *Dzieje fundacji i budowy kościoła św. Jana w Jarosławiu 1568-1598*, BHS, R. 33(1971), nr 1 s. 3-11.
- Paszenda J., *Kościół św. Jana w Jarosławiu w wiekach XVII i XVIII*, BHS, R 33(1971), nr 4, s. 335-344.
- Siwak W., *Matka Boża Śnieżna Królowa Rodzin z Jarosławskiej Kolegiaty*. Jarosław-Przemyśl 2011.
- Ziomba A., *Sztuka Burgundii i Niderlandów 1380-1500*, t. 2, *Niderlandzkie malarstwo tablicowe*, Warszawa 2012.

C. LITERATURA POMOCNICZA

- Ballaert M. (Michał od św. Augustyna OCarm), *Życie na wzór Maryi*, Kraków 2004.
- Baranowski A., *Koronacje wizerunków maryjnych w czasach baroku. Zjawisko kulturowe i artystyczne*, Warszawa 2003.
- Barącz S. (ks.), *Archiwum WW. OO. Dominikanów w Jarosławiu*, Kraków 1887.
- Barącz S. (ks.), *Cudowne obrazy Matki Najświętszej w Polsce*, Lwów 1881.
- Benedykt XVI papież, *Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej Jana Pawła II*, „Niedziela”, nr 19 z 8. V. 2011, s. 35.
- Biskupski R., *Ikony w zbiorach polskich*, Warszawa 1991.
- *Błogosławiona Jadwiga królowa w oczekiwaniu na kanonizację*, red. Nowobilski J.A. (ks.), Kraków 1997.
- Bocho M. (ks.), *Odstąpiłeś od twej pierwotnej miłości. Pamiętaj więc, skąd spadłeś i nawróć się i pierwsze czyny podejmij*, WCK, 2(5):2007, s. 5.
- Bocho M., ks., *Modlitwa o koronację obrazu Matki Bożej Śnieżnej*, WCK, 9(12):2007, s. 2.
- Borcz H. (ks.), *Bractwa religijne w kościołach parafialnych diecezji przemyskiej w okresie przedrozbiorowym*, RTK, T. 28:1981, z. 4.

- Borowiejska-Birkenmajerowa M., *Jarosław. Główne przemiany urbanistyczne (do końca w. XV)*, RSMJ, T. 9:1972-1976, s. 25.
- Bosak B., *Obraz Matki Boskiej Śnieżnej Gogołowa k. Frysztaka*, [w] *Sztuka XVII wieku ziem wschodnich Rzeczypospolitej*, red. T. Szetela-Zaucha, Ł. Turczak, Rzeszów 1999, s. 33-79.
- Budzisz B., *Z mroków historii starego grodu*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, R. 8:1971, s. 9 - 27.
- Dajczak W., *Domy podcieniowe w Jarosławiu*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, R. 1:1945-1947, s. 71 - 81.
- Dayczak M., *Kamienica mieszczańska w Jarosławiu*, BHS, R. 18:1956, s. 24-54.
- Dobrowolski T., *Wit Stwosz, Ottarz Mariacki. Epoka i środowisko*, Kraków 1986.
- Dobrzeniecki T., *Jasnogórski obraz Matki Boskiej. Studium ikonograficzne*, „Studia Claromontana”, T. 20: 2002.
- Gottfried K., *Ilustrowany przewodnik po Jarosławiu*, Jarosław 1937.
- Gottfried K., *Z minionych wieków powiatu*, [w] *Jarosław w PRL. Zarys monograficzny*, Rzeszów 1972.
- Govekar N., *Bóg niewidzialny a sztuka chrześcijańska*, tłum. ze słoweńskiego D. Piekarz, „Głos Karmelu”, 4(34):2010 s. 26-27.

- Guz T. (ks.), *Polskość to bezgraniczna otwartość na Boga*. (Homilia w dniu uroczystości ku czci sł. B. Anny Jenke), WCK, 9(12):2007.
- Hołub J., *Dawne opactwo pp. Benedyktyniek – Ośrodek Kultury Chrześcijańskiej im. Sługi Bożej Anny Jenke w Jarosławiu*, Jarosław 1999.
- Hołub J., *Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej OO. Dominikanów w Jarosławiu*, Jarosław 1995.
- Jakubiec J. (ks.), *Nowenna w intencji koronacji*, WCK, 1(15):2008, s. 10 - 11.
- Jan Paweł II, papież, *Encyklika Redemptoris Mater*, Watykan 1987.
- Janocha M. (ks.), *Ikony w Polsce od średniowiecza do współczesności*, Warszawa 2008.
- *Jasnogórski ołtarz Królowej Polski*, red. J. Golonka ZP, Częstochowa 1991.
- Kałamajska-Saeed M., *Ostra Brama w Wilnie*, Warszawa 1990.
- Kenar W. (ks.), *Poprzez znak koron wyrazimy naszą miłość, cześć, wdzięczność, kazanie na rozpoczęcie nowenny miesiący i lat*, WCK, 2(5):2007.
- Kieferling K., *Pieczenie i herby miasta Jarosławia*, [w] *Materiały i Studia Muzealne*, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyśle 1982, s. 117 - 126.

- Kłoczowski J., Müllerowa L., Skarbek J., *Zarys dziejów Kościoła katolickiego w Polsce*, red. Kłoczowski J., zestawienia chronologiczne Chruszczewski A., Kraków 1986.
- Kociuba J., *Odkrycia archeologiczne przy osuszaniu fundamentów kolegiaty*, WCK 8(11):2007, s. 21 - 22
- Komaczyński M., *Maria Kazimiera d'Arquin Sobieska, królowa Polski 1641-1716*, Kraków 1983.
- Kopffowa M., *Madonna z Dzieciątkiem, początek w. XV [z Krużlowej]. Sztuka Krakowie w latach 1350-1550*, [w] *Katalog wystawy w sześćsetną rocznicę założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1964, nr kat. 136.
- Kunysz A., *Dr Kazimierz Moskwa [1935-1983]*, [w] *Materiały i Studia Muzealne Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej w Przemyśle*, Przemyśl 1982, s. 247-249.
- Kunysz A., *Początki Jarosławia w świetle badań archeologicznych*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, Nr 6:1966, s. 10 - 17.
- Kurpik W., *Podłoże obrazu Matki Boskiej Jasnogórskiej jako niepisane źródło do dziejów wizerunku*, [w] *Jasnogórski ołtarz Królowej Polski*, Częstochowa 1991, s. 75-122.

- Laurentin R. (ks.), *Matka Pana. Krótki traktat teologii maryjnej*. Wydanie integralne. Warszawa 1989.
- Makara J. (ks.), *Dzieje parafii jarosławskiej od początku do r. 1772*, „Jarosławskie Wiadomości Parafialne” [nadbitka], Jarosław 1936.
- Małkiewicz A., *Kościół św. Piotra i Pawła w Krakowie. Dzieje budowy i problem autorstwa*, Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN Oddział w Krakowie VIII/2, 1964, s. 435 – 438.
- Małkiewicz A., *Theoria et praxis. Studia z dziejów sztuki nowożytnej i jej teorii*, Kraków 2000.
- Marcinkowski W., *Współodkupienie i zaślubiny. Przedstawienia we wnętrzu szafy krakowskiego retabulum Stwosza*, „Folia Historiae Atrium” T. 19:1983.
- Marecki J., Rotter L., *Jak czytać wizerunki świętych. Leksykon atrybutów i symboli hagiograficznych*, Kraków 2009.
- Miłobędzki A., *Architektura polska XVII wieku*, Warszawa 1980.
- Molè W., *Studia nad sztuką pierwszego tysiąclecia n.e. Sztuka peryferii wschodniej (przednioazjatyckiej) świata antycznego w pierwszej połowie I tysiąclecia i jej znaczenie dla sztuki najwcześniejszego średniowiecza*, „Folia Historiae Atrium”, T. 1:1964, s. 39.

- *Mosaici e monumenti di Ravenna. Libretto fotografico con 26 vedute*, b.a., S. Vitale (VI sec.), *L' Imperatrice Teodora con la sud Certe*, Verona 1998.
- Moskwa K., *Kultura łużycka w południowo-wschodniej Polsce*, Rzeszów 1976.
- Olszewska J., *Malowidła ściennie w lokalu Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, R.: 1969-1971, s. 90-100.
- Pasierb J.S. (ks.), *Problematyka sztuki w postanowieniach soborów*, „Znak”, R. 16:1964, nr 126.
- Paszyński Z., *Błogosławiona Matka Marcelina Darowska w setną rocznicę śmierci*, WCK, 2(50):2011, s. 9 - 10.
- Paszyński Z., *Dzieło Błogosławionej Matki Marceliny Darowskiej trwa*. WCK, 1(15):2008, s. 21 - 22.
- Paweł VI, papież, *Discorso ai partecipanti al. VII Congresso Mariologico Internazionale e al. XIV Congresso Mariano nell Aula del Pontificio Aleneo*, Roma 16. V. 1975.
- Pelczar R., *Działalność oświatowo-kulturalna jezuitów w diecezji przemyskiej w XVI-XVIII wieku*, Przemyśl 1999.
- Pius IX papież, *Ineffabilis*, Rzym 1854.
- Podlewski W.M. (ks.), *Najświętsza Panna Marya cudowna w Jarosławiu w kościele Polnym OO. Dominikanów. Jej cuda i łaski*

jako też i koronacya Jej cudownej statuy z dokumentów autentycznych zebrał i opisał z dodatkiem nabożeństwa do druku podał..., Kraków 1898.

- Popowa O., Smirnowa E., Cortesi P., *Ikony*, Warszawa 1998.
- Ramaix I., *Aegidius Sadeler II*, [w] *The illustrated Bartsch*, 72, part. 2, s. 274.
- Różycka-Bryzek A., Legierski R., *Hodegetria*, [w] *Encyklopedia Katolicka KUL*, t. 6, Lublin 1993, kol. 1096-1099.
- Rychlik I., *Kościół Kollegiaty Wszystkich Świętych w Jarosławiu*, Jarosław 1883.
- Sapetowa I., *600 lat Przeworska w tekstach archiwalnych, drukach i zabytkach sztuki*, [w] *Katalog wystawy muzealnej*, Przeworsk 1993.
- Sapetowa I., *Mapa zabytków województwa rzeszowskiego*, Warszawa 1971, wyd. 2, 1974, część tekstowa.
- Sapetowa I., *Monumentalne malarstwo nowożytne Polski południowo-wschodniej w jej obecnych granicach*, [w] *Malarstwo monumentalne Polski południowo-wschodniej*, Rzeszów 1995.
- Siarczyński F., ks. *Wiadomości historyczne i statystyczne o mieście Jarosławiu*, Lwów 1826.
- Skarga P. TJ., *Listy z lat 1566-1610*, wyd. Sygański J. TJ, Kraków 1912.

- Skarga P., *Kazania o Przenajświętszej Bogórodzicy Niepokalanej Dziewicy*, Kraków 1905.
- Skarga P., SI, *Żywoty świętych polskich*, red. Żukowicz J. SI, Kr. 1966.
- Sroka A., *Czterysta lat Opactwa Benedyktynów w Jarosławiu 1611-2011*, Jarosław 2011.
- Sroka A., *Świątynie Jarosławia*, Jarosław 2005.
- Strzelecka A., Witkowska A. OSU, *Jadwiga (1374-1379) Królowa, święta*, [w] *Nasi święci, Polski słownik hagiograficzny*, red. A. Witkowska OSU, Poznań 1999, s. 226-248.
- Sygański J. TJ, *Monografia obrazu Matki Boskiej Pocieszenia ukoronowanego 28 maja 1905 w kościele lwowskim OO. Jezuitów*, Lwów 1906.
- Śnieżyńska-Stolot E., *Geneza, styl i historia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej*, „Folia Historiae Atrium”, T. 9:1973.
- Tabor A., *Cechy znamienne położenia geograficznego Jarosławia*, [w] *Jarosław w PRL. Zarys monograficzny*, Rzeszów 1972, s. s. 11 - 41.
- Tatarkiewicz W., *O filozofii i sztuce*, Warszawa 1986.
- Tazbir J., Skarga Piotr, *Polski Słownik Biograficzny*, T. XXXVIII/1, zeszyt 156, Warszawa – Kraków 1997, s. 35 - 43.

- Thieme U., Becker F., *Allegemeines Lexicon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig 1911.
- Tokarczuk I. (abp), *Kazania pasterskie 1966-1992*, red. ks. J. Twardy, Przemyśl 1992.
- Voragine de J., *Złota legenda*, wybór, tłumaczenie z łaciny Pleziowa J., wstęp, oprac., komentarze, Plezia M., Kraków 1955.
- Wanat B.J. OCD, *Kult Matki Bożej w klasztorze OO. Karmelitów Na Piasku w Krakowie, jako element charyzmatu karmelitańskiego. Historia – tradycja – promocja w Polsce*, wyd. 2, red., wstęp, posłowie, Platowska-Sapetowa I., Łańcut 2004.
- Wanat B.J. OCD, *Łaskami słynąca ikona Matki Bożej w Gudohajach na Białorusi*, Kraków 2006.
- Wanat B.J. OCD, *Matka Boska Szkaplerzna w Czernej. Studium ikonograficzno-historyczne*, Kraków 1988.
- Wanat B.J. OCD, *Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w Berdyczowie*, Kraków 1998.
- Witwińska M., *Osiemnastowieczna polichromia w jarosławskim kościele „Na polu” i jej twórcy*, [w] *Wizerunki maryjne, archidiecezja przemyska, diecezja rzeszowska*, red. I. Sapetowa, Rzeszów 1992.

- Wójcikowski K., ks., *Matka Boża Śnieżna Królowa Rodzin niech Was i rodziny Wasze weźmie w swoją opiekę* [kazanie], WCK, nr 4(7):(2007), s. 5-6.
- Zaleski W. SDB, *Św. Franciszek Borgiasz*, [w] *Święci na każdy dzień*, red. W. Zaleski, Warszawa 1989.
- Żaki A., *Archeologia Małopolski Wczesno-średniowiecznej*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974.

POSŁOWIE AUTORKA O SOBIE

Urodziłam się w 1934 roku we Lwowie. Rodzina mojego ojca – absolwenta Politechniki Lwowskiej – mieszkała tu od zawsze. Niektórzy członkowie mojej rodziny zajmowali się malarstwem, inni jak mój Dziadek – pisarstwem, co w 1939 roku poskutkowało wywiezieniem go do łagru koło Archangielska, gdzie zmarł przy trzebierzy tajgi. Mnie z Matką i siostrą deportowano do Kazachstanu. Była z nami cudowna statuetka Madonny, od dawna ciesząca się kultem w rodzinie. Wróciliśmy szczęśliwie do domu w tym samym roku.

Gdy w roku 1956 ukończyłam historię sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim, polska sztuka sakralna stała się głównym tematem moich zainteresowań. Niezależnie od własnego pisarstwa, przez 45 lat uprawiałam pracę zawodową w muzeach i instytucjach ochrony zabytków w województwie rzeszowskim, w tym 9 lat jako wojewódzki konserwator zabytków w Rzeszowie i 10 lat jako kustosz w muzeach rezydencjonalnych w Przeworsku i w Łańcucie, w tym ostatnim jednocześnie jako wicedyrektor naukowo-artystyczny. W tym czasie ukończyłam czterosemestralne podyplomowe studia konserwatorskie na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej pod

kierunkiem profesorów Piotra Biegańskiego i Jana Zachwatowicza. W roku 2005 obroniłam licencjat na Wydziale Historii Kościoła PAT w Krakowie, na temat renesansowych zabytków malarstwa i rzeźby w dwu kościołach Krosna.

W latach 2000-2005 wydałam 3 książki z zakresu historii Kościoła o sławnych postaciach Krakowa, związanych ze sztuką i Kościołem w Polsce – pióra ks. prof. dr hab. Bolesława Przybyszewskiego, we własnym wydawnictwie *De arte*. Były to dzieła tego wybitnego historyka Kościoła o św. Stanisławie biskupie, królowej Barbarze Zapolyi i kardynale Adamie Stefanie Sapieże. Zajmowałam się ich redakcją naukową i wydawniczą oraz kształtem edytorskim, w posłowiach zamieszczając materiały uzupełniające treści książek o dane z zakresu historii sztuki; posłowania te ukazywały się drukiem oddzielnie, m.in. *Kaplica w baszcie Boskiej zamku w Krasieczynie*, gnieździe rodowym Sapiechów. W roku 2004 wydałam z okazji jubileuszu O. prof. dr hab. Benignusa J. Wanata, dyrektora Instytutu Historii Sztuki Nowożytnej PAT w Krakowie Jego książkę o cudownym obrazie Matki Boskiej w kościele Karmelitów w Krakowie Na Piasku. Wszystkie te pozycje drukowane były w Zakładzie *Techgraf* w Łańcucie. Opublikowałam również 70 własnych prac o zabytkach rzeźby i malarstwa od XIV do XVIII w. i na temat zagadnień konserwatorskich, w tym 30 obszernych haseł w *Encyklopedii Rzeszowa*, stanowiących małe monografie takich dzieł, jak cudowne wizerunki Matki Boskiej Rzeszowskiej w kościele oo. Bernardynów z w. XV i Matki Boskiej Szkaplerznej w kościele św. Krzyża z w. XVIII, renesansowe na-

grobki Rzeszowskich w farze, manierystyczne Ligęzów w kościele Bernardynów i takiż alabastrowy ołtarz pasyjny tamże, barokowe epitafia Lubomirskich w kościele Św. Krzyża, rzeźby Pałacu Letniego Lubomirskich z w. XVIII i inne. W roku 1991 napisałam książkową monografię obrazu NMP Łaskawej z katedry lwowskiej, pamiętnego ślubami króla Jana Kazimierza. Dla tomu I. Dziejów Rzeszowa, z roku 1994, powstała moja rozprawa o rzeźbie staropolskiej tego miasta. Swoje referaty z sesji naukowych publikowałam w tomach prac zbiorowych; były to m.in. *Konserwacja zabytków a treści dzieła sztuki*, Warszawa 1976, referat z sesji naukowej we Wrocławiu w r. 1975; *Dzieje Muzeum-Zamku w Łańcucie 1944-1984*, Rzeszów 1987, referat z sesji w Łańcucie w roku 1984; *Galeria królów i książąt polskich w Mielcu*, Warszawa 1992, referat z sesji jubileuszowej w Krakowie z r. 1988; praca *Erotyka płaskorzeźb kaplicy Zygmuntowskiej*, Warszawa 1995 - referat z sesji naukowej w Łodzi w r.1994; *Nowożytnie malarstwo monumentalne Polski południowo - wschodniej*, Rzeszów 1995 – referat z sesji naukowej w tymże roku w Muzeum w Przeworsku i inne. Za dorobek zawodowy i naukowy miałam zaszczyt otrzymać uprawnienia rzeczoznawcy w zakresie historii malarstwa i rzeźby, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznakę za Opiekę nad Zabytkami, Medal Zasługi przy wznoszeniu Domów Bożych Diecezji Przemyskiej nadany mi przez Ks. Bpa Metropolitę w 1994 r. i członkostwo honorowe Stowarzyszenia Historyków Sztuki.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA.....	7
WSTĘP	10
WPROWADZENIE.....	13
HISTORIA KOLEGIATY PW. BOŻEGO CIAŁA I OBRAZU MATKI BOŻEJ ŚNIEŻNEJ	20
MATKA BOŻA ŚNIEŻNA OPIEKUNKA RODZIN W JAROSŁAWSKIEJ KOLEGIACIE BOŻEGO CIAŁA OPIS, ANALIZA STYLISTYCZNO-PORÓWNAWCZA, INTERPRETACJA IDEOWA.....	35
PRACE KONSERWATORSKIE PRZY OBRAZIE	52
INNE JAROSŁAWSKIE WIZERUNKI MATKI BOŻEJ ŚNIEŻNEJ	62
ZAKOŃCZENIE.....	68
ANEKSY.....	71
ŹRÓDŁA I BIBLIOGRAFIA.....	80
POSŁOWIE	95
AUTORKA O SOBIE.....	95

SPIS FOTOGRAFII

- Fot. 1. Obraz Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin z Kolegiaty w Jarosławiu. Fot. Tomasz Turoń..... Fot. na okładce
- Fot. 2. Matka Boże Śnieżna Królowa Rodzin w nastawie ołtarzowej. Fot. Kazimierz Wajda 18
- Fot. 3. Ksiądz Arcybiskup Metropolita Józef Michalik przemawiający w Kolegiacie Bożego Ciała podczas Święta Policji 2 sierpnia 2009 r. Fot. Mateusz Wójtów 30
- Fot. 4. Pierwszy odpust Matki Bożej Śnieżnej w 2007 r. pod przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Seniora Ignacego Tokarczuka. Fot. Michał Mach..... 31
- Fot. 5. Ksiądz Biskup Adam Szal podczas uroczystości Świętej Rodziny 30 grudnia 2007 r. Fot. Mateusz Wójtów 32
- Fot. 6. Ksiądz Biskup Marian Rojek podczas uroczystości Świętej Rodziny 28 grudnia 2008 r. Fot. Michał Mach ... 33
- Fot. 7. Ksiądz Arcybiskup Metropolita Józef Michalik przemawiający w Kolegiacie Bożego Ciała podczas uroczystości Świętej Rodziny 31 grudnia 2006 r. Fot. Mateusz Wójtów 34
- Fot. 8. Twarz Matki Bożej Śnieżnej z Obrazu w Kolegiacie jarosławskiej. Fot. Kazimierz Wajda..... 36
- Fot. 9. Twarz Dzieciątka Jezus z Obrazu w Kolegiacie jarosławskiej. Fot. Kazimierz Wajda..... 39

- Fot. 10. Santa Maria Maior Hieronimus Wierx, fecit et excudit.
Cum Gratia et Privilegio. Źródło [w:] M. Mauquoy-
Hendrikx, Les estampes des Wierx conservées au cabinet
des Estampes de la Bibliotheque Royale Albert I-er,
Bruxelles 1978, repr. Adam Sapeta.48
- Fot. 11. Św. Franciszek Borgiasz promotorem kultu Madonny
Łukaszowej, rycina J. A. Pfeffela z Augsburga,
w. XVII/XVIII, ze zbiorów Archiwum Karmelu w Czernej.
Źródło [w:] B.J. Wanat, Matka Boska Szkaplerzna
w Czernej, Kraków 1988, repr. Aleksander Jasiewicz.50
- Fot. 12. Obraz Matki Bożej Śnieżnej. Stan przed pierwszą
konserwacją 12 grudnia 1938 r. Fot. Ks. Władysław Lutecki
Źródło [w:] ks. W. Siwak, Matka Boża..., s. 41.....55
- Fot. 13. Powitanie odnowionego Obrazu. Uroczystość pod
przewodnictwem Księdza Arcybiskupa Metropolity Józefa
Michalika 29 maja 2008 r. Fot. Mateusz Wójtów59
- Fot. 14. Młodzież, która przyjęła sakrament bierzmowania
i uczestniczy w procesji z odnowionym Obrazem w dniu
29 maja 2008 r. Fot. Michał Mach61
- Fot. 15. Matka Boża Śnieżna z zakrystii Fot. Denis Tyczyński
.....64